

Financieel jaarverslag verzekeringsbranche

2021

Duurzaam verzekeren

VERBOND VAN VERZEKERAARS

Voorwoord

Voor u ligt het Financieel jaarverslag met daarin de belangrijkste resultaten van de verzekeringsbranche over 2021. Een verslag met cijfers, maar ook met achtergronden en verklaringen bij die cijfers. Hiermee wil de verzekeringssector inzicht bieden in de maatschappelijke rol van de sector en de belangrijkste ontwikkelingen, en in beeld brengen hoe de branche ervoor staat. Vanuit de wereldeconomie leidt dit verslag u via de situatie in Nederland naar de verzekeringsmarkt en aangrenzende sectoren. Het verslag is opgesteld door het Data Analytics Centre van het Verbond van Verzekeraars.

2020 was het jaar dat wereldwijd de geschiedenisboeken in ging als het coronajaar. Helaas heeft deze pandemie ook nog zijn sporen nagelaten in het jaar 2021. Mede dankzij de beschikbaarheid van vaccins zijn de gevolgen in algemene zin voor de maatschappij minder ingrijpend geweest dan het jaar er voor. Desondanks zijn er toch langdurige effecten zichtbaar geworden op het gebied van ziekteverzuim, spanningen in de maatschappij door maatregelen en de duur van de pandemie (zoals de avondklokken) en onderlinge tegenstellingen die zichtbaar waren in demonstraties.

Net als in 2020 waren risico's in 2021 afwijkend van wat tot dan toe gebruikelijk was. Mensen waren nog steeds substantieel minder van huis door thuiswerk en maakten minder vakantiereizen dan in 2019. Daarnaast was de oversterfte toch nog ongeveer even groot als in 2020 en nam het ziekteverzuim verder toe. De verkeersintensiteit was in 2021 gemiddeld genomen ongeveer gelijk aan 2020, maar na het in werking treden van versoepelingen was deze iets hoger.

Naast corona speelde het klimaat in 2021 een grote rol. Veel sneeuwval, de nodige ijzel, onweer, valwinden en natuurlijk de watersnood in het zuiden van Nederland in de zomer, zorgden voor schade en ontwrichting. Hoewel dergelijke situaties niet altijd landelijk speelden, hadden deze zeker lokaal grote gevolgen voor getroffen particulieren, bedrijven en ook hulpverleners.

Voor veel van bovenstaande situaties hebben verzekeraars er in 2021 van alles aan gedaan om mensen en bedrijven op gang te helpen. Naast preventie en directe hulp richten zij hun blik ook op de lange termijn, zodat zij een betrouwbare partner kunnen blijven, ook in het geval van nieuwe risico's. Hiervoor is wel een solide bedrijfsvoering noodzakelijk. De beursresultaten waren in 2021 vrij goed, maar de lage rente blijft nog altijd een belangrijke factor om rekening mee te houden. Verder bleef de solvabiliteit goed overeind en wordt er al gewerkt aan de gevolgen van nieuwe wetgeving op het gebied van verslaglegging (IFRS) en het pensioenstelsel (Wtp).

De leden van het Verbond hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan het tot stand brengen van dit verslag, in het bijzonder:

- Sjoerd Laarberg (commissie Data Analytics, Allianz)
- Louis Andriese (commissie Data Analytics, Nationale-Nederlanden)
- Sven Dijkshoorn (commissie Data Analytics, a.s.r.)
- Pieter Feenstra (commissie Data Analytics, Achmea)
- Marcel Moons (commissie Data Analytics, De Goudse)
- Spencer Stots (commissie Data Analytics, Athora Netherlands)
- Jules Brader (De Goudse)
- Eelco Frijlink (Allianz)
- Lucas Kuijsters (Achmea)

Ik hoop dat dit jaarverslag in uw informatiebehoefte voorziet.

Harold Herbert,
directeur

Inhoud

Voorwoord	1
Samenvatting	3
Summary	4
1 Inleiding	5
1.1 Verantwoording	5
1.2 Representativiteit	5
1.3 Premievolume Nederlandse verzekeringsmarkt	5
1.4 Leeswijzer	6
2 Economische ontwikkelingen	7
2.1 De wereldeconomie	7
2.2 De Nederlandse economie	7
2.3 Beleggingen	9
2.4 De verzekeringsmarkt in 2021	12
3 Schadeverzekeringen	14
3.1 Algemeen	14
3.2 Herverzekering	16
3.3 Motor	16
3.4 Brand	19
3.5 Transport	22
3.6 Aansprakelijkheid	23
3.7 Rechtsbijstand	23
3.8 Reis	24
4 Inkomen en Zorg	25
4.1 Algemeen	25
4.2 Inkomen	25
4.3 Zorg	29
5 Levensverzekeringen	31
5.1 Algemeen	31
5.2 Individueel	33
5.3 Productie Individueel	33
5.4 Collectief (werknemerspensioen)	35
6 Afsluitend	40
Verklaring begrippen	41

Samenvatting

Het jaar 2021 stond, naast (de gevolgen van) de coronapandemie, vooral in het teken van klimaatgerelateerde schaden. De pandemie zorgde wederom voor niet-gebruikelijke risico's door de nog altijd veranderde samenleving, meer ziekteverzuim en gelijkblijvende oversterfte. Daarnaast was geregeld sprake van overvloedige neerslag, (val)wind en de overstromingen in het zuiden van het land. De economie trok weer aan en de werkloosheid nam af tot het niveau van 2001. Ondanks een lichte stijging bleef de rente zeer laag, wat voor verzekeraars met langlopende verplichtingen (vooral inkomens- en levensverzekeraars) een lastige factor blijft. Nieuw is de toename van inflatie die aan het eind van het jaar zichtbaar is geworden. De resultaten van verzekeraars zijn over het algemeen positief met uitzondering van Motorrijtuigen-WA en van algemene aansprakelijkheidsverzekeringen. Nagenoeg alle sectoren hebben nog wel te maken met scherpe (onderlinge) concurrentie en de lage rente. Ook nieuwe rapportagevereisten zoals IFRS 17 leggen beslag op de capaciteit.

Schadeverzekeringen

Schadeverzekeraars helpen klanten jaarlijks bij gemiddeld zo'n 100.000 branden, 300.000 waterschades en een miljoen schades aan voertuigen. De coronacrisis heeft duidelijke verschillen veroorzaakt binnen Schade. Meer thuis, weinig reizen en meer (thuis)bezorging hebben ook in 2021 alle hun eigen invloed op risico's en cijfers. Ook het klimaat zijn sporen nagelaten, wat vooral tot uiting kwam bij de watersnood in Limburg en Noord-Brabant. Daarnaast zijn er signalen van een stijgende lijn op het gebied van cyberclaims. Dit alles leidt voor totaal Schade tot een marginale toename van het resultaat in 2021 met uitschieters op onderdelen. Voor premievolume geldt een zelfde ontwikkeling.

Inkomen en Zorg

Op het gebied van Inkomens- en Zorgverzekeringen helpen verzekeraars meer dan honderdduizend klanten aan vervangend inkomen bij ziekte en arbeidsongeschiktheid en ondersteuning bij duurzame re-integratie. Verdere toename van het ziekteverzuim, mede door corona, leidt tot een hogere schadelast. Keuringsachterstanden bij het UWV leiden tot onzekerheid en gemiste kansen. De omzet stijgt bij Inkomen en blijft gelijk bij Zorg. Het resultaat stijgt alleen bij Inkomen.

Levensverzekeringen

De omzet van levensverzekeraars is in 2021 gelijk gebleven. Het individuele deel daalt verder, maar het collectieve deel (pensioen) compenseert dat. De opmars van PPI's (premiepensioen-instellingen) zet zich voort. PPI's zijn vaak onderdeel van een verzekeringsbedrijf, maar vallen buiten de verzekeringscijfers. Samengevoegd is duidelijk groei zichtbaar. De lage rente zorgt voor verdere toename van voorzieningen, maar minder dan in 2020. Het technisch resultaat in procenten is bijna gelijk aan vorig jaar. De oversterfte (meer dan verwacht) is even groot als in 2020. De financiële gevolgen lijken voor verzekeraars vooralsnog beperkt, maar leiden uiteraard wel tot een toename van uitvaarten en persoonlijk leed.

Tabel 1 Resultaat verzekeringsbranche 2021

	Premievolume ¹		Netto combined ratio ²	Resultaat ²				
	2021			2017	2018	2019	2020	2021
	€ mrd	% groei vs '20	2021					
Totaal Schade	14,9	4	91	2	3	5	9	9
• Motor	6,0	4	95	-5	1	2	7	6
• Brand	4,6	5	84	5	0	8	14	14
• Transport	0,8	5	83	8	5	6	15	16
• Overige	3,4	2	95	8	10	5	3	6
Totaal Inkomen & Zorg	54,3	0	101	-1	2	1	1	0
Totaal Leven	13,2	0	n.v.t.	12	22	16	21	23
Totaal	82,5	1	n.v.t.	2	6	4	5	5

¹ Premievolume (bruto verdiende premie) van de directe binnenlandse tekening, de indirecte binnenlandse tekening en de directe buitenlandse tekening.

² Netto combined ratio is schade + kosten als procenten van de premie. Technisch resultaat is na rente en na herverzekering, maar voor afdracht van vennootschapsbelasting, uitgedrukt in een percentage van de bruto verdiende premie.

Summary

In addition to (the consequences of) the corona pandemic, the year 2021 was mainly dominated by climate-related damage claims. The pandemic again brought unusual risks due to the ever-changing society, more absenteeism and equal excess mortality. Furthermore, there were excessive precipitation, (fall) winds and floods in the southern part of the country. The economy picked up again and unemployment fell to the level of 2001. Despite a slight increase, the interest rate remained at a very low level, which continues to be a difficult factor for insurers with long-term liabilities (especially income and life insurers). A new development is the increase of inflation which became visible at the end of the year. The results of the insurance companies are generally positive with the exception of Third-party Motor insurance and General Liability insurance. Virtually all sectors still face keen (mutual) competition and low interest rates. New reporting requirements, such as IFRS 17, also make a claim on the capacity of insurance companies.

Property & casualty insurance

Each year, property and casualty insurers assist clients with, on average, 100,000 fires, 300,000 cases of water damage and one million damages to vehicles. The corona crisis caused distinct differences within Property & Casualty. More working from home, few travels and more (home) deliveries have all had their own impact on risks and figures in 2021. The climate also left its marks, which was especially reflected in the flood in the provinces of Limburg and Noord-Brabant. In addition, there are signs of a rising trend in cyber claims. All of this leads to only a marginal increase in the total Property & Casualty result in 2021 with peaks in some sectors. There is a similar development with respect to the premium volume.

Health and Income insurance

In the field of Income and Health insurance, insurers help more than one hundred thousand clients with replacement income in case of illness and disability and support with sustainable re-integration. A further increase in absenteeism, partly due to corona, leads to a higher claims burden. Arrears in medical assessments with the UWV (Employee Insurance Agency) lead to uncertainty and missed chances. The revenue increases in Income and remains stable in Health. The result increases only in Income.

Life insurance

The revenue of life insurers remained stable in 2021. The individual part continues to decrease, but this is compensated by the collective part (pension). The advance of PPIs (premium pension institutions) continues. PPIs are often part of an insurance company, but they are not included in the insurance figures. If the figures are joined together, there is a distinct growth visible. The low interest rate leads to a further increase in the provisions, but lower than in 2020. In terms of percentage, the technical result is nearly equal to last year. The excess mortality (more than expected) equals the 2020 figure. The financial consequences for insurers appear to be limited for the time being, but they do, of course, lead to an increase in funerals and personal suffering.

Table 1 Results insurance sector 2021

	Premium volume ¹		Net com- bined ratio ²	Result ²				
	2021			2017	2018	2019	2020	2021
	€ bn	% growth vs '20	2021	% earned premiums				
Total P&C	14.9	4	91	2	3	5	9	9
• Motor vehicles	6.0	4	95	-5	1	2	7	6
• Property	4.6	5	84	5	0	8	14	14
• Marine Aviation Transp.	0.8	5	83	8	5	6	15	16
• Other	3.4	2	95	8	10	5	3	6
Total Income and Health	54.3	0	101	-1	2	1	1	0
Total Life	13.2	0	n.a.	12	22	16	21	23
Total	82.5	1	n.a.	2	6	4	5	5

¹ The premium volume (gross earned premiums) of the direct domestic turnover, indirect domestic turnover and direct foreign turnover.

² Net combined ratio reflects benefits + costs as a part of premiums. Technical result is after interest and after reinsurance, but before the deduction of corporation tax, expressed as a percentage of the gross earned premiums.

1 Inleiding

1.1 Verantwoording

Dit jaarverslag bevat een terugblik op de financiële ontwikkelingen in de Nederlandse verzekeringsbranche over het jaar 2021. Het verslag is opgesteld door het Data Analytics Centre (DAC), de data-analyse- en onderzoeksafdeling van het Verbond van Verzekeraars.

Resultaten worden veelal uitgedrukt in een percentage van de bruto verdiende premie. Alle premiebedragen zijn exclusief assurantiebelasting. De hier gepresenteerde resultaten zijn de zogenaamde technische resultaten inclusief herverzekering, maar vóór afdracht van vennootschapsbelasting. De berekeningen zijn gebaseerd op een panel van verzekeraars, maar alle uitkomsten zijn opgeschaald naar de omvang van de gehele Nederlandse verzekeringsbranche. Vanwege de omvang van het panel is de ophoging betrouwbaar genoeg om uitspraken over de gehele markt te kunnen doen.

De genoemde cijfers in dit jaarverslag over voorgaande jaren kunnen op bepaalde punten afwijken van de cijfers zoals vermeld in eerdere jaarverslagen. De belangrijkste redenen hiervoor zijn bijstellingen op oude jaren, veranderingen in panelsamenstelling en gewijzigde verslagleggingsregels. Daarnaast zijn de cijfers in 2018 met terugwerkende kracht aangepast om de marktomvang nauwkeuriger weer te geven (zie paragraaf 1.3). De gepresenteerde cijfers zijn afkomstig van het DAC, tenzij anders vermeld.

1.2 Representativiteit

De financiële gegevens van *schadeverzekeraars* zijn gebaseerd op 90 procent van de Nederlandse verzekeringsmarkt, gemeten naar premievolume. De resultaten zijn afkomstig van de statistiek Financiële jaarcijfers Schade & Inkomen, waarvoor het DAC jaarlijks schadeverzekeraars enquêteert, die in Nederland werkzaam zijn. De resultaten die in het hoofdstuk Schadeverzekeringen gepresenteerd worden, hebben betrekking op alle schadeverzekeringen (exclusief Zorg en Inkomen), namelijk verzekeringen voor motorrijtuigen, brand, transport, aansprakelijkheid, rechtsbijstand en reis.

De financiële gegevens van Zorg zijn cijfers van De Nederlandsche Bank (DNB) en betreffen de gehele markt. De cijfers van *inkomensverzekeraars* komen uit de statistiek Financiële jaarcijfers Schade & Inkomen van het DAC en zijn gebaseerd op 95 procent van de markt, gemeten naar premievolume.

De financiële gegevens over *levensverzekeraars* zijn gebaseerd op 95 procent van de Nederlandse verzekeringsmarkt, gemeten naar premievolume. De resultaten zijn afkomstig van de statistiek Financiële jaarcijfers Leven, waarvoor het DAC jaarlijks levensverzekeraars die in Nederland werkzaam zijn enquêteert.

1.3 Premievolume Nederlandse verzekeringsmarkt

Met ingang van het jaarverslag 2018 geven de cijfers met terugwerkende kracht de cijfers weer van verzekeraars die actief zijn in Nederland en niet alleen meer die onder toezicht staan van de Nederlandse toezichthouder DNB.

De premievolumes voor de Nederlandse markt zijn vastgesteld op basis van jaarverslagen van verzekeraars, gegevens uit de twee DAC-statistieken Financiële Jaarcijfers Schade & Inkomen en Financiële jaarcijfers Leven, Solvency Financial Condition Reports en de openbare staten van DNB. De marktcijfers over het premievolume voor de Nederlandse markt zijn daarmee voor verzekeraars de beste basis om hun marktaandeel binnen Nederland vast te kunnen stellen.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 gaat kort in op algemene economische ontwikkelingen die mede van invloed zijn op de resultaten van de verzekeringsbranche. Daarna wordt in hoofdstuk 3 het resultaat van de diverse schadeverzekeringen toegelicht, waarbij we ook stilstaan bij de impact van herverzekering. Hoofdstuk 4 bevat een toelichting op de markt van zorg- en inkomensverzekeringen. In hoofdstuk 5 wordt verslag gedaan van de financiële ontwikkelingen op de markt voor levensverzekeringen, met aandacht voor de ontwikkeling van het premievolume, de nieuwe productie en het resultaat. Het verslag eindigt met een afsluiting en een verklarende lijst van begrippen.

2 Economische ontwikkelingen³

2.1 De wereldeconomie

Net als in 2020 speelde de coronapandemie in 2021 een rol, waarbij het effect op de economische ontwikkeling veel minder sterk was. De wereldwijde krimp van 3,5 procent in 2020 sloeg dan ook om in een groei van 5,7 procent in 2021, de hoogste groei in 10 jaar tijd. Voor 2022 en 2023 wordt een aanhoudende maar wel iets lagere mondiale groei verwacht van respectievelijk 4,2 en 3,5 procent. Deze cijfers zijn nog zeer onzeker, omdat de sterk gestegen energieprijzen en de oorlog in Oekraïne een impact kunnen hebben op de daadwerkelijke groeicijfers.

De economische groei van de Verenigde Staten (VS) kwam over 2021 uit op 5,7 procent, de hoogste groei sinds 1984, wat grotendeels het gevolg is van een herstel na de daling in 2020 door de coronapandemie. De groei is onder meer veroorzaakt door een verschuiving van de vraag van diensten naar goederen, zoals een stijging van de vraag naar duurzame consumptiegoederen als gevolg van inkomensondersteunende maatregelen, omdat de industrie minder last heeft van coronamaatregelen dan de dienstensector.

Ook in Azië was een fors herstel zichtbaar, ondanks de aanhoudende coronapandemie. Zo kwam de economische groei van China over heel 2021 uit op 8,1 procent, als gevolg van gestegen consumptie en productiviteit. In Japan sloeg de economische krimp van 2020 om naar een groei in 2021, maar deze bleef steken op 1,7 procent en was daarmee fors lager dan in de meeste andere landen. India kon het groeitempo van China wel bijhouden en behaalde in 2021 een economische groei van 8,2 procent.

Ook het Eurogebied liet een sterk herstel zien in 2021 en kwam uit op een economische groei van 5,1 procent. Hiermee blijft Europa wel achter bij zowel de Verenigde Staten als de mondiale groei. Uiteraard zien we grote verschillen tussen de landen, waarbij de landen die in 2020 een sterkere daling hadden in 2021 een sterker herstel lieten zien. Zo had Spanje in 2020 een economische ontwikkeling van -10,8 procent, gevolgd door een herstel van 5 procent in 2021. Italië ontwikkelde zich in dezelfde jaren met respectievelijk -9 en 6,6 procent en Frankrijk met respectievelijk -7,9 en 7 procent. In Duitsland was zowel de dip in 2020 als het herstel lager, met een economische ontwikkeling van respectievelijk -4,6 en 2,9 procent.

2.2 De Nederlandse economie

In Nederland groeide de economie in 2021 met 4,8 procent. Daarmee was de krimp van 3,8 procent die zich in 2020 voordeed min of meer hersteld. Volgens de verwachtingen van het CPB zwakt de groei de komende jaren af tot 3,6 procent in 2022 en 1,7 procent in 2023. In hoeverre dit uitkomt hangt uiteraard mede af van het effect van de sterk gestegen energieprijzen en de oorlog in Oekraïne. Het CPB verwacht dat het effect van die laatste factor mee zal vallen, omdat Rusland en Oekraïne over het algemeen geen grote handelspartner zijn van Nederland.

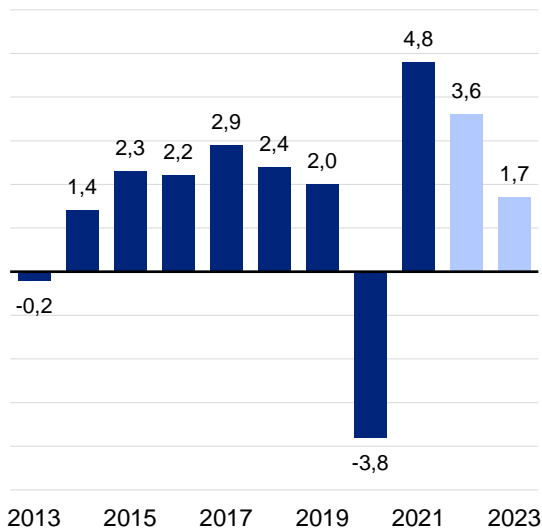
De werkloosheid⁴ volgt het beeld van de economische groei en laat daarmee een daling zien. In 2020 liep deze op tot 465.000 personen, maar in 2021 daalde hij sterk naar 408.000 personen, het laagste niveau sinds 2001. Eind 2021 was het aantal vacatures zelfs groter dan het aantal werklozen. In 2022 verwacht het CPB een verdere daling tot 385.000 personen, waarna de werkloosheid in 2023 weer oploopt tot 425.000 personen.

³ De tekst in dit hoofdstuk is grotendeels gebaseerd op het Centraal Economisch Plan 2022 van het CPB en publicaties van onder andere de OECD en de Wereldbank.

⁴ Het CBS heeft de definitie van het werkloosheidscijfers herzien. De cijfers wijken dan ook af van de cijfers in eerdere publicaties, maar de ontwikkeling over de tijd blijft min of meer gelijk aangezien het vooral een niveau-effect betreft.

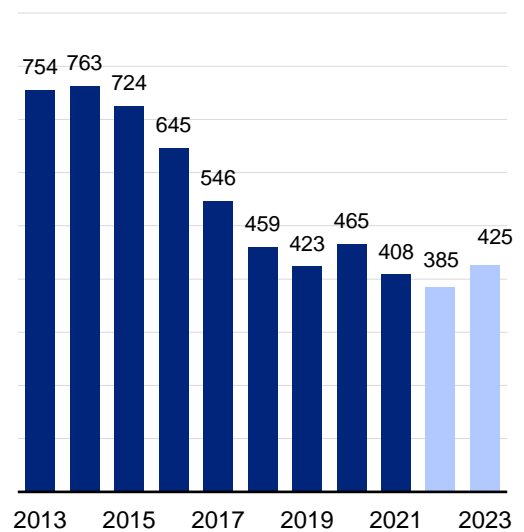
Figuur 1

Volumemutaties BBP t.o.v. het jaar ervoor (%) (bron: CBS/CPB)

Figuur 2

Werkloze beroepsbevolking (dzd) (bron: CBS/CPB)

Arbeidsmarkt

Het afgelopen decennium is het aantal openstaande vacatures enorm toegenomen. In het eerste kwartaal van 2022 kwam het aantal uit op 451 duizend, wat een verviervoudiging is ten opzichte van 10 jaar geleden. In het eerste halfjaar van 2020 was nog duidelijk een dip zichtbaar, maar daarna is een enorme stijging ingezet. Voor het eerst sinds tijden is het aantal vacatures hoger dan het aantal werklozen.

Het hoge aantal vacatures betekent dat er meer werk is dan kan worden uitgevoerd. Daardoor zullen waarschijnlijk herstelopdrachten langer uitstaan en prijzen stijgen. Dit zal dan ook invloed hebben op de schadelast van verzekeraars.

Figuur 3 Aantal openstaande vacatures (duizend)

Bron: CBS

De inflatie trok weer aan en nam in 2021 toe tot 2,8 procent. Vanwege de stijgende energieprijzen zal deze stijging voorlopig doorzetten en kan de inflatie in 2022 uitkomen op 5,9 procent. In 2023 voorziet het CPB dan weer een daling tot een normaler niveau van 2,2 procent. Inmiddels - april 2022 - was de inflatie al opgelopen tot 9,6 procent, met name door oplopende energie- en voedselprijzen.

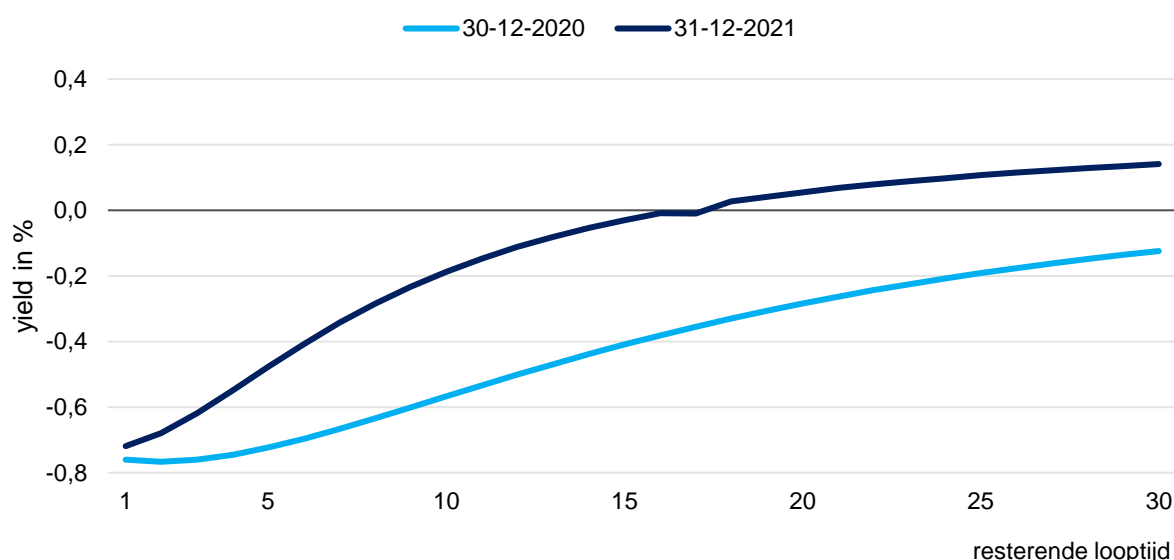
2.3 Beleggingen

Voor veel verzekeraars zijn de beurskoersen niet de meest relevante indicatoren voor het meten van de beleggingsprestaties. Ze beleggen weliswaar in aandelen om daarmee het rendement op het kapitaal te verhogen, maar het aandeel van hun activa dat is belegd in aandelen is bij de meeste relatief klein (10-15 procent). Dit is over het algemeen om het risico op al te grote verliezen te verminderen, langlopende verplichtingen na te kunnen komen en consumenten meer zekerheid te kunnen bieden. Het grootste deel van beleggingen van veel verzekeraars betreft dan ook vastrentende waarden, zoals staats- en bedrijfsobligaties en vorderingen uit (hypothecaire) leningen.

Het rendement van deze vastrentende waarden hangt onder andere af van de rente en de opslagen voor het kredietrisico (credit spreads). Rente is een belangrijke factor voor verzekeraars. Er valt echter niet te spreken over 'de rente', omdat er verschillende soorten rentes zijn. Zo zijn er spaarrentes voor consumenten en bedrijven, hypotheekrentes voor consumenten en bedrijven, rentes voor langlopende en kortlopende leningen en nog veel meer soorten, die alle van elkaar kunnen verschillen. Voor de beleggingen van verzekeraars is de kapitaalmarktrente voor verschillende looptijden (de zgn. rentecurve) cruciaal. Een goede indicator voor de kapitaalmarktrente is de rentecurve voor de obligaties van eurolanden.

In de volgende figuur is de yieldcurve van staatsobligaties met een AAA-rating weergegeven. De yieldcurve is eind 2021 gemiddeld 0,3 procentpunt hoger ten opzichte van eind 2020. Verder valt op dat het rendement bij de curve van eind 2020 voor alle resterende looptijden negatief is, terwijl deze eind 2021 vanaf 15 jaar weer positief is.

Figuur 4 Yieldcurve van staatsobligaties met AAA-rating

Na het bijzondere jaar 2020 met een flinke val in het voorjaar gevolgd door groei, laat 2021 voor de aandelenbeurzen gemiddeld genomen een redelijk constante groei zien. De wereldwijde index eindigde 25 procent hoger dan het startmoment.

Figuur 5 Koers van de MSCI ACWI All Cap Index in 2021 (euro's)

Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Verzekeraars willen een bijdrage leveren aan een duurzame wereld, en met een totaal belegd vermogen van meer dan 450 miljard euro hebben ze potentie om een grotere positieve impact te realiseren. Het IMVO-convenant helpt verzekeraars hierbij.

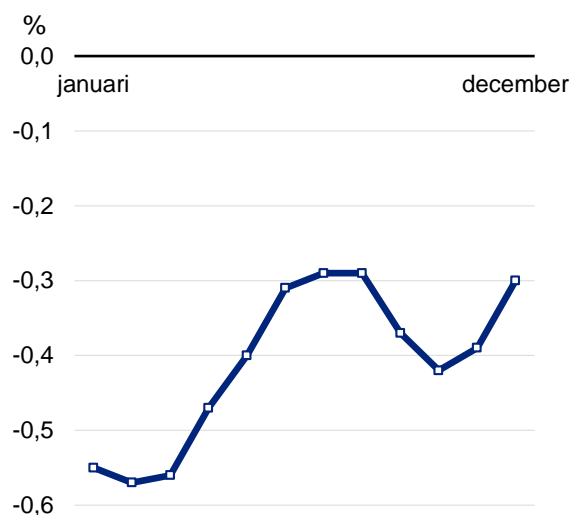
Met dit convenant heeft de Nederlandse verzekeringssector een ambitieuze overeenkomst gesloten die zich inzet voor thema's op het gebied van o.a. mensenrechten, dierenwelzijn en milieu. Dit is in samenspraak gegaan met de overheid en verschillende Ngo's. De sector spreekt hiermee af om de negatieve impact van hun beleggingen zoveel mogelijk te voorkomen, en waar nodig te herstellen. Daarnaast worden verzekeraars gestimuleerd om kennis met elkaar, en met de andere partijen uit het convenant, te delen om zo van elkaar te leren. Op deze manier zijn ze beter in staat om zowel de positieve als negatieve impact van hun beleggingen in te kunnen schatten, en kunnen zij methodes uitwisselen om positieve invloed uit te oefenen op de bedrijven waarin zij belegd hebben. Zo werken de verzekeraars gezamenlijk aan een betere wereld.

Naast het IMVO-convenant is ook het commitment van de financiële sector aan het klimaatakkoord getekend. Hiermee spreken financiële instellingen, waaronder verzekeraars, af om de CO₂-impact van hun beleggingen te meten en doelen op te stellen om de CO₂-impact te reduceren.

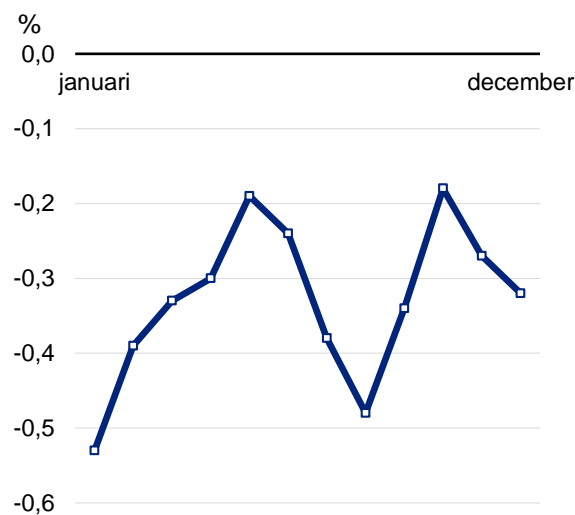
Voor verzekeraars is in 1995, naast het al bestaande S- en T-rendement, het zogenaamde U-rendement⁵ geïntroduceerd als een maatstaf om de opbrengsten op staatsleningen te berekenen. Daarbij is in 2021 de negatieve tendens van afgelopen jaren doorbroken en eindigt deze op -0,3 procent. Ook de rente op Nederlandse 10-jaars-staatsleningen liet, met twee tussentijdse dalingen, een uiteindelijke stijging zien ten opzichte van het begin van het jaar en eindigde, nog altijd negatief, op -0,32 procent.

⁵ Het U-rendement is een rendementsmaatstaf die maandelijks door het Verbond van Verzekeraars wordt gepubliceerd. De hoogte van het U-rendement is gebaseerd op het effectief rendement van staatsleningen die voldoen aan een aantal specifieke criteria.

Figuur 6 Verloop U-rendement in 2021
(bron: Verbond van Verzekeraars)

Figuur 7 Rente 10-jaars-staatsobligaties 2021 (bron: DNB)

Lage rente

Martien van Winden, auteur van o.m. *De Financiële Canon van Nederland*, heeft de historische Nederlandse rente berekend vanaf 1540 tot de moderne tijd. Hieruit blijkt dat de rente historisch gezien gemiddeld bijna 6 procent is en tot aan 2012 nooit lager is geweest dan 2 procent. Begin 2020 heeft Paul Schmelzing, voor de Bank of England een vergelijkbaar onderzoek⁶ gedaan. Dit borduurt voort op een oud onderzoek uit 1963 van Sydney Homer en Richard Sylla.⁷

Op basis van dergelijke onderzoeken is wel beweerd dat de rente over de laatste 4.000 jaar gemiddeld 3% zou zijn. Sommigen beweren ook dat de rente “dus” vanwege *mean reversion* van het huidige lage niveau vanzelf zou moeten terug keren naar de 3%. *Mean reversion* is de theorie dat de volatiliteit van een prijs en de prijs zelf uiteindelijk altijd uit zal komen bij het lange termijn gemiddelde of de lange termijn mediaan voor de gehele dataset.

We moeten echter oppassen om bij zulke historische studies niet in bepaalde valkuilen te vallen. Net als rendementen, zijn rentes uit het verleden geen garantie voor de toekomst. Daarnaast zitten er in de historische rentedata enorme gaten; de datakwaliteit is niet geweldig. Ook is er in de geschiedenis vaak geen sprake van één (zelfs maar nationale) financiële markt en is het maar de vraag of het (tegenpartij)risico goed was ingeprijsd.

Maar zelfs als de theorie zou kloppen dat de rente terug moet veren naar een langjarig historisch gemiddelde en als dat inderdaad 3% zou zijn, dan moet men zich herinneren dat Keynes (niet alleen econoom maar ook fervent en succesvol belegger) al zei: “markets can stay irrational longer than you can stay solvent.” Het kan dus wel zijn dat de rente 3% “hoort” te zijn, maar dat is hij voorlopig niet.

Om de vraag te kunnen beantwoorden wat de rente in de toekomst zou kunnen gaan doen is het beter om te kijken naar de factoren die de rente het meest beïnvloeden, in plaats van naar het verleden te kijken. Vraag en aanbod van rente is afhankelijk van langetermijntrends, zoals welvaarts- en bevolkingsgroei, productiviteitsgroei, vergrijzing en monetair beleid door de ECB. De vergrijzing neemt toe en de andere factoren tenderen naar beneden, waardoor de verwachting op lange termijn is dat de rente lang laag kan blijven. Maar dat is niet zeker, omdat de toekomst niet zeker is. Over de invloed van de ECB op de rente heeft ECB directeur Philip Lane in november 2019 een interessante speech⁸ gehouden, waarin hij uitlegde dat de ECB met zijn interventies in de kapitaalmarkt de rente zo'n 1,5 procentpunten omlaag brengt.

⁶ Eight centuries of global real interest rates, 1311–2018, [Bank of England Staff Working Paper No. 845](#), January 2020.

⁷ A History of Interest Rates 1963, 4th Ed. 2005.

⁸ Philip R. Lane, Member of the Executive Board of the ECB, [The yield curve and monetary policy](#), Public Lecture for the Centre for Finance and the Department of Economics at University College London, 25 november 2019. Zie ook het artikel getiteld [Rente zou 1,6 procentpunt hoger liggen zonder ingrepen ECB](#) in het Financieel Dagblad van 26 november 2019.

De lage rente heeft grote consequenties voor consumenten en verzekeraars. Voor consumenten betekent een lage rente onder andere dat de huizenprijzen kunnen stijgen en dat er veel onzekerheid is over pensioenuitkeringen. Voor verzekeraars zijn de renteopbrengsten lager, waardoor de inkomsten lager zijn. Daarnaast moeten verzekeraars hoge buffers aanhouden om toekomstige verplichtingen na te kunnen komen. De lage rente heeft dan ook een drukkend effect op zowel het resultaat als de solvabiliteit. Verder is de lage rente nadelig voor verzekerden die met een kapitaal een uitkering moeten aankopen, wat negatief is voor de verkoop en/of de hoogte van bijvoorbeeld direct ingaande lijfrenten. Naast deze conclusies is er op het gebied van rente momenteel een positieve ontwikkeling gaande. De hoge inflatie kan namelijk leiden tot een stijging van de rente.

Meer weten over lage rente of inflatie?

<https://www.verzekeraars.nl/publicaties/actueel/vijf-vragen-over-lage-rente>

<https://www.verzekeraars.nl/publicaties/actueel/rente-en-inflatie-wat-gebeurt-er>

2.4 De verzekeringsmarkt in 2021

De verzekeringsmarkt is volop in verandering door maatschappelijke, economische en technologische trends. Dit levert uitdagende vraagstukken voor verzekeraars op, die beantwoord moeten worden in een context van bestaande markten die vaak verzaagd zijn of zelfs krimpen, scherpe concurrentie en lage rente. De gangbare economische regels zijn in 2020 door de coronacrisis stevig aan de tand gevoeld wat ook in 2021 nog van toepassing was zoals minder verkeer en meer thuis zijn. Economische groei en beurskoersen namen toe en werkloosheid nam af.

Schadeverzekeraars kampen met beperkte mogelijkheden tot groei vanwege de hevige onderlinge concurrentie. Dat de premie-inkomsten in 2021 in de meeste branches toch weten te stijgen, wordt onder meer veroorzaakt door behoefte aan het verzekeren van grotere en nieuwe risico's zoals zonnepanelen en auto's met meer innovatieve techniek. Daarnaast neemt het aantal huishoudens en auto's toe en worden objecten duurder bijvoorbeeld door hogere bouwkosten en andersoortige inflatie. Anderzijds spelen ook structurele factoren een rol. Zo worden letselschades duurder, onder meer door de lage rente, de eerdere wettelijke introductie van vergoeding voor affectieschade en toename van buitengerechtigde kosten. Verder is schadeherstel van auto's kostbaar door de toename van het gebruik van nieuwe materiaalsoorten, rijhulpsystemen en door elektrificatie. Ook de zakelijke markt is uitdagend, vooral door stevige concurrentie. Deze biedt echter ook kansen onder meer gedreven door de transitie naar duurzaamheid. Door proposities beter te laten aansluiten op de soms complexe risico's, zorgen verzekeraars ervoor ook op langere termijn de risico's van verzekerden over te kunnen blijven nemen.

Inkomensverzekeraars hebben vooral te kampen met een toenemend ziekteverzuim en de nog altijd lage rente. Zij gaan verplichtingen voor de lange termijn aan, waarbij de rente een belangrijke factor is om daaraan te kunnen voldoen.

Bij levensverzekeraars hebben al enige jaren vooral de lage rente en een onderliggend dalend premievolume een grote invloed op de bedrijfsvoering. De markt is duidelijk aan het veranderen en levensverzekeraars spelen hierop in door te innoveren over de traditionele branchegrenzen heen, nieuwe producten te ontwikkelen en een betere service te verlenen tegen lagere kosten. Zo brengen ze hun pensioenverzekeringsproductie deels naar nieuwe uitvoeringsvormen, waarvan de cijfers buiten de rapportage over verzekeraars vallen. In het hoofdstuk 'Leven' van dit jaarverslag is daarentegen wel informatie opgenomen over deze cijfers, waaruit blijkt dat de gezamenlijke pensioenportefeuilles in de tweede pijler toenemen.

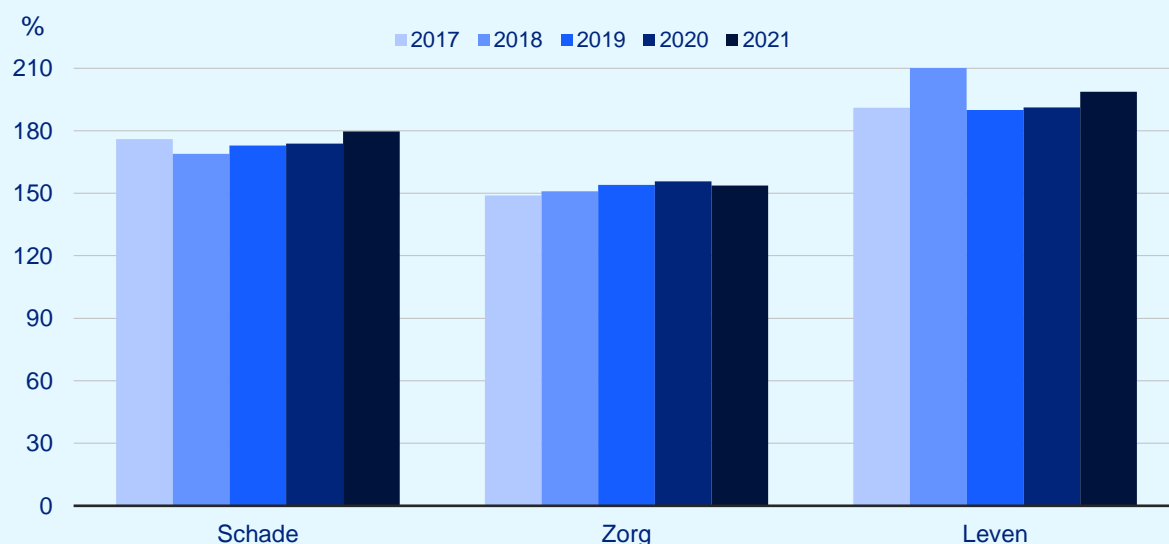
Solvabiliteit voldoende en stabiel

De solvabiliteit wordt gemeten op basis van Solvency II. Deze methode houdt rekening met een aantal risicocategorieën, waarvoor verzekeraars voldoende vermogen moeten aanhouden. Een belangrijke risicocategorie is bijvoorbeeld het marktrisico.

De mate van solvabiliteit wordt uitgedrukt in de solvabiliteitsratio, de verhouding tussen aanwezig vermogen en de kapitaalsvereiste. Deze moet boven de 100 procent liggen. Hoe hoger het percentage, hoe meer zekerheid een verzekeraar heeft om aan de verplichtingen te kunnen voldoen.

De solvabiliteitsratio ultimo 2021 voor de gehele sector stijgt met vijf procentpunten naar 185 procent en blijft daarmee ruimschoots boven de norm. De solvabiliteitsratio ultimo 2021 voor de Sector Schade, Zorg en Leven is respectievelijk 180, 154 en 199 procent. Vergeleken met 2020 is de solvabiliteit bij Schade en Leven toegenomen en bij Zorg licht gedaald. De daling bij Zorg komt doordat de solvabiliteitskapitaalvereiste harder steeg dan het aanwezig vermogen.

Figuur 8 Solvabiliteitsratio verzekeraars op basis van Solvency II (bron: DNB)

Solvabiliteit is dus een indicator die aangeeft hoe goed verzekeraars in staat zijn om aan hun toekomstige verplichtingen ten opzichte van klanten te voldoen. Of de klant dat ook zo ervaart, is een tweede. Op basis van een jaarlijks DNB-onderzoek dat in 2021 werd gepubliceerd, leek het vertrouwen in 2020 in ieder geval gelijke tred te houden met de solvabiliteit.

3 Schadeverzekeringen

- Premievolume stijgt in alle branches behalve productgroep Reis en hulpverlening.
- Resultaat toont een gemengd beeld over branches heen.

3.1 Algemeen

Tabel 2 Bruto premievolume en -ontwikkeling schadebranches

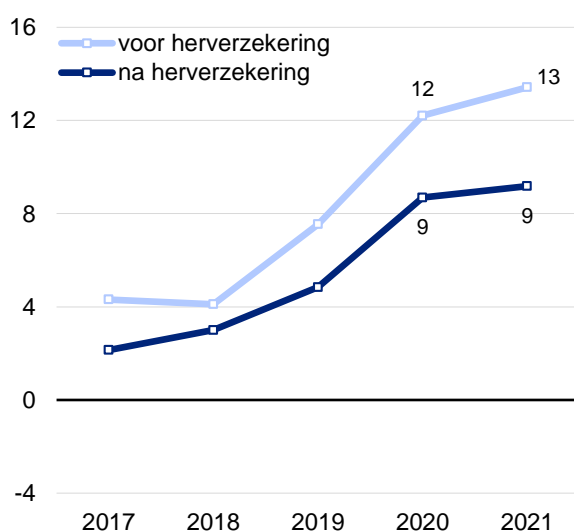
Branche	2017 € mrd	2018 € mrd	2019 € mrd	2020 € mrd	2021 € mrd	Mutatie %
Motor	5,0	5,3	5,6	5,8	6,0	4
Brand	3,9	4,1	4,2	4,4	4,6	5
Transport	0,6	0,6	0,7	0,8	0,8	5
Overige varia ⁱ	3,2	3,2	3,4	3,4	3,4	2
w.o. Aansprakelijkheid	1,3	1,4	1,4	1,5	1,5	3
w.o. Rechtsbijstand	0,8	0,8	0,9	0,9	0,9	1
w.o. Reis en hulpverlening ⁱⁱ	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	-8
Totaal	12,6	13,2	13,8	14,4	14,9	4

ⁱ Tot de Overige verzekeringen behoren ook Krediet, Borgtocht en Diverse geldelijke verliezen.

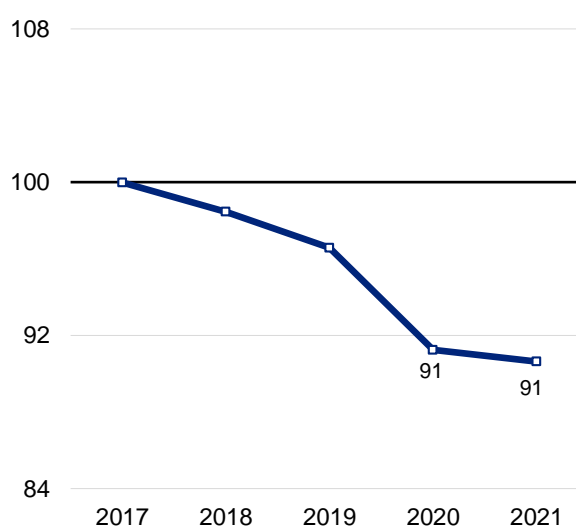
ⁱⁱ Tot de productgroep Reis en hulpverlening behoren naast de gewone reisverzekeringen (inclusief de ongevallendeckking) ook annuleringsverzekeringen en hulpverlening.

De premies van schadeverzekeraars staan al jaren onder druk wegens hevige concurrentie. We zien in 2021 op totaalniveau een verdere stijging van het premievolume onder andere om de zwaardere en langlopende risico's van dekking te kunnen blijven voorzien, maar ook door toename van aantallen huishoudens, auto's en prijsverhogingen. Alle branches laten een stijging van het premievolume zien. Alleen binnen de branche Overige is bij de productgroep Reis en hulpverlening wel duidelijk een verdere daling zichtbaar.

Figuur 9 Resultaat na rente in procenten van de bruto verdiende premie, sector Schade

Figuur 10 Netto combined ratio⁹, sector Schade

Het resultaat van de sector Schade als geheel stijgt marginaal dankzij toegenomen premie en minder betaalde schade. De schadevoorziening is daarentegen wel toegenomen. De kostenratio daalt met

⁹ De combined ratio geeft het totaal van de geleden schade en bedrijfskosten weer in verhouding tot de verdiende premie en is daarmee een maatstaf die weergeeft in hoeverre de uitgaven van een verzekeraar gedekt worden door de inkomsten.

enkele procentpunten en de beleggingsopbrengsten zijn gelijk gebleven. De vier branches hebben alle een positief resultaat, maar laten verschillende ontwikkelingen zien, waarbij de aansprakelijkheidstekening in de branche Motor (WA) en in de branche Overige varia (aansprakelijkheid voor particulieren en bedrijven) negatief uitvallen.

De herverzekeringsmarge verslechtert, doordat er meer premie aan herverzekerders is betaald dan er ontvangen is ten behoeve van schade-uitkeringen ondanks de schade in Limburg en Noord-Brabant.

Klimaat

Waar 2020 een relatief rustig jaar was op het gebied van klimaatgerelateerde schaden, waren in 2021 vrij extreme weergebeurtenissen waar te nemen. In het voorjaar waren forse windclusters gemeld met de namen Christoph (20/21 januari) en Evert (11 maart), was er stevige sneeuwval met de naam Darcy (6/7 februari), ijzel met code oranje (januari en december) en met code rood (februari). In sommige gevallen deed zich dit landelijk voor, zoals bij de sneeuw door Darcy, maar er waren ook lokale situaties zoals onweer en valwinden in Leersum die ter plekke veel schade aanrichtten.

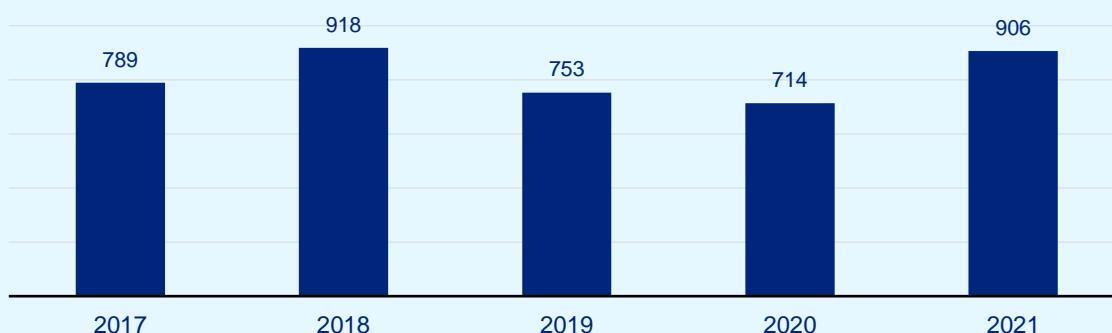
In juli 2021 werden Limburg en Noord-Brabant opgeschrikt door extreme regenval en overstromingen die leidden tot veel schade aan woningen, auto's en bedrijven en (gevolg)schade. Verzekeraars hebben daarvan circa 25 duizend schademeldingen ontvangen, waarvan 10 procent zakelijk. De verzekerde schade door het noodweer in juli bedroeg zeker 180 miljoen euro, waarvan het merendeel in Zuid-Limburg. Verzekeraars hebben de schades zo snel en goed mogelijk afgehandeld, maar dat werd soms bemoeilijkt door de complexiteit, COVID-19 en schaarste aan vakmensen en materiaal.

Het kabinet heeft bovendien de Wet tegemoetkoming schade bij rampen (Wts) in werking gesteld. Deze vangnetregeling is bedoeld voor schade die niet verzekeraar, niet verhaalbaar en niet vermijdbaar is. Lokale neerslag, inclusief beken als Geul en Gulp zijn in principe op opstal en inboedelissen te verzekeren bij aanbieders die de neerslagclausule van het Verbond uit 2000 volgen, of bij verzekeraars die het verdergaande verbondsadvies overstromingen uit 2018 volgen. Toch bleken er in Limburg een aantal gedupeerden hier geen dekking te hebben, met name enkele ondernemers die zich via de co-assurantiebeurs verzekerd hadden. Mede in het licht van toch al zware tijden voor ondernemers, was de overheid eenmalig ruimhartig, ook voor zaken die wel verzekeraar waren, maar waarvan de huidige verzekeringsmogelijkheden niet algemeen bekend waren. Het kabinet waarschuwde dat ze verwacht dat burgers en ondernemers zich bij de volgende ramp goed verzekerd hebben. Bij vergelijkbare rampen in de toekomst zullen verzekerbare schades niet opnieuw onder de Wts vallen.

Schade in de verslagstaten

DNB publiceert elk kwartaal cijfers over geleden schade bij o.a. brandverzekeringen. Deze cijfers zijn exclusief die van buitenlandse verzekeraars die wel in Nederland zijn gevestigd, maar geven wel een beeld van de ontwikkeling. Hierin is duidelijk zichtbaar dat de geleden schade in het tweede halfjaar van 2021 circa 25 procent hoger is dan in de jaren ervoor. De oorzaak is ongetwijfeld terug te leiden tot de overstromingen in Limburg.

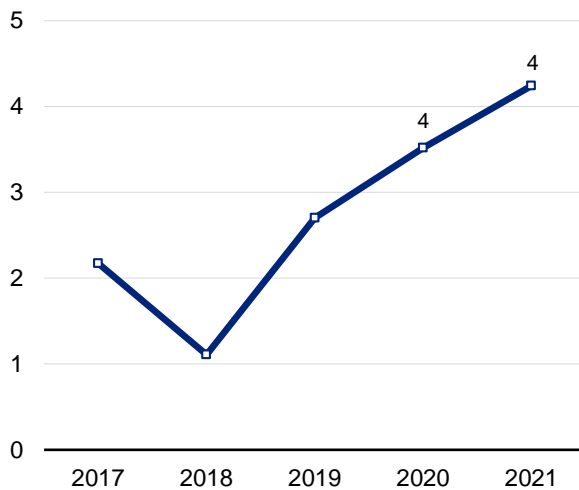
Figuur 11 Geleden schade Brandverzekeringen in het tweede halfjaar (x miljoen euro); bron DNB

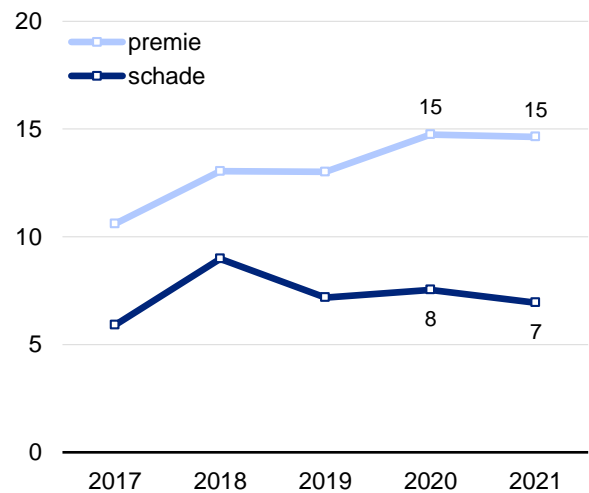
3.2 Herverzekering

De herverzekeringsmarge van de sector Schade is in 2021 gestegen, wat betekent dat het verschil tussen wat verzekeraars betalen aan en ontvangen van herverzekerders groter is geworden en dus negatief is voor verzekeraars. Onderstaande grafieken laten zien dat de stijging van de herverzekeringsmarge het gevolg is van enerzijds een stijging van de aan herverzekerders betaalde premies en anderzijds een daling van de door herverzekerders uitgekeerde schade.

Figuur 12 Herverzekeringsmarge, percentage van bruto verdiende premie, sector Schade

Figuur 13 Premie betaald aan en schade ontvangen van herverzekerders, percentage van verdiende premie

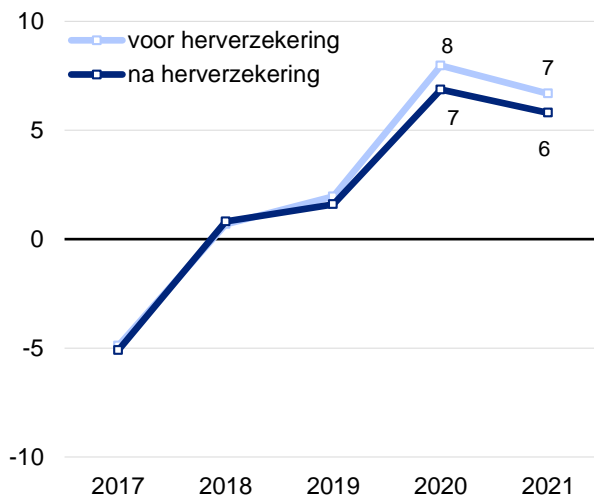

3.3 Motor

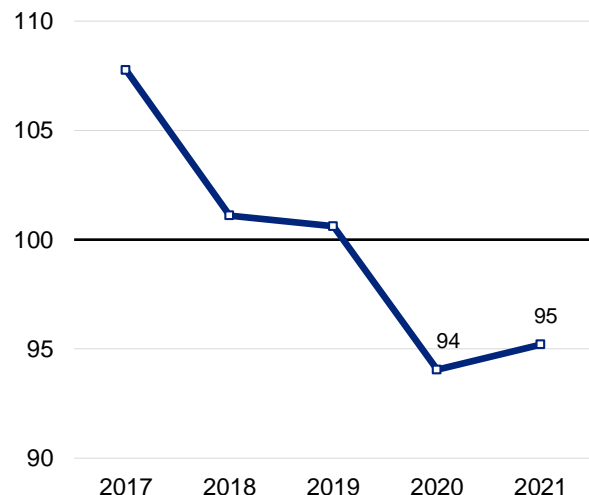
Het premievolume van de branche Motor is in 2021 met 4 procent gestegen naar 6 miljard euro. Naar verwachting is een deel van deze stijging afkomstig van vooral elektrisch aangedreven auto's die doorgaans zwaarder en duurder zijn. Zo reden er eind 2021 circa 382 duizend volledig elektrische auto's in Nederland tegen 271 duizend een jaar eerder (bron: Nederland Elektrisch), wat een toename van ruim 40 procent inhoudt. Daarnaast zijn er meer personenauto's in Nederland en worden deze duurder door verbeterde techniek, veiligheidssystemen en kosten van materiaal en arbeid. Van het premievolume bedraagt het aandeel zakelijke motorrijtuigverzekeringen circa een derde.

Het resultaat van de branche neemt zowel bruto als netto met 1 procentpunt af. De combined ratio blijft nog onder de 100, wat betekent dat schade plus kosten iets lager zijn dan de ontvangen premie.

Figuur 14 Resultaat na rente in procenten van de verdiende premie, Motor

Figuur 15 Netto combined ratio, Motor

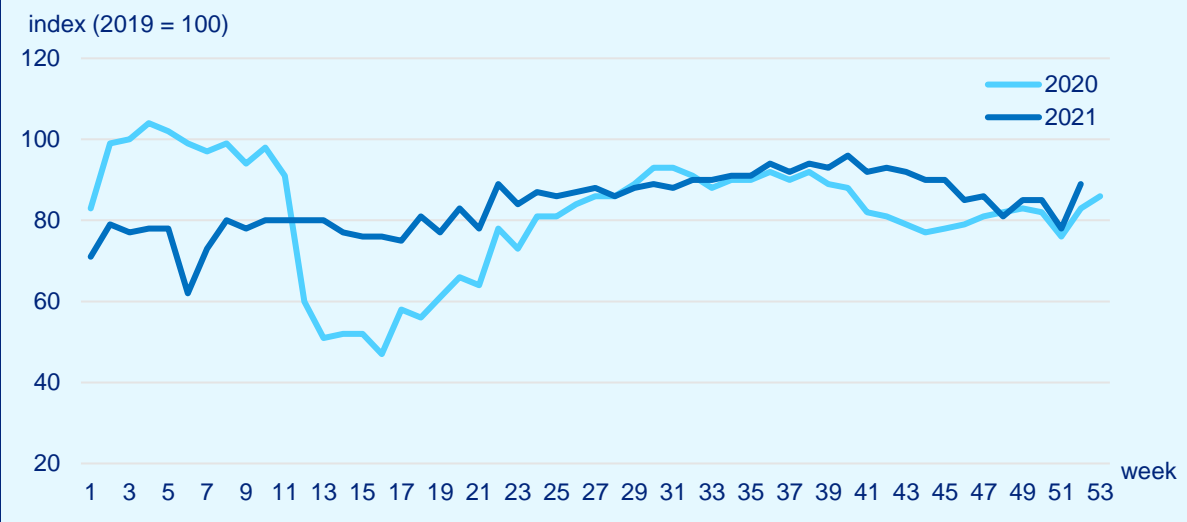
Verkeersintensiteit ten opzichte van eerdere jaren

De geleden schade van Branche Motor hangt onder andere af van de verkeersintensiteit. In onderstaande figuur is de drukte op de weg op doordeweekse dagen voor de jaren 2020 en 2021 weergegeven. In het eerste kwartaal van 2021 is de intensiteit nog beduidend lager dan in het eerste kwartaal van 2020. Vanaf het moment dat de coronamaatregelen versoepeld worden, is echter te zien dat de verkeersintensiteit in 2021 bijna overal hoger is dan in 2020.

Zowel het personenverkeer als het vrachtverkeer dragen bij aan de hogere verkeersdrukten ten opzichte van 2020. Daarbij heeft het vrachtverkeer sinds juli 2021 weer ongeveer hetzelfde niveau bereikt als in 2019.

Verder is opvallend dat de intensiteit in beide jaren over het algemeen genomen niet extreem afwijkt van 2019. De intensiteit in 2020 was wel 20 procent lager dan in 2019, maar de verwachting was dat deze nog lager zou zijn door bijvoorbeeld het thuiswerken. Een verklaring kan zijn dat dit in de praktijk, naast de toename van bestel- en vrachtverkeer, wordt gecompenseerd door het weer vaker op locatie werken en van eigen vervoer.

Figuur 16 Intensiteit wegverkeer (personen en goederen) per week, doordeweeks (bron: CBS)

Bij WA zien we een duidelijke toename van de schadelast ten opzichte van 2020. Deze toename wordt vooral veroorzaakt door verhoging van voorzieningen op oude jaren. Letselschades zijn een belangrijke component binnen de schadelast en deze worden duurder, onder andere doordat vanaf 1 januari 2019 affectieschade wordt vergoed. Daarnaast nemen de buitengerechtigde kosten toe. Doordat het slachtoffer steeds meer centraal wordt gesteld en belangenbehartigers daarop inspelen, lijkt er sprake van een sterkere claimcultuur. De nog altijd lage rente laat de tekorten bij de schadevoorzieningen nog verder oplopen.

Bij Casco zien we in 2021 een afname van de schadelast, ondanks het feit dat de verkeersintensiteit – over het hele jaar gezien – ongeveer gelijk is gebleven. Casco toont een positief resultaat, waardoor ook voor 2021 binnen de totale Motorbranche een positief resultaat geboekt kon worden, nadat in vele achtereenvolgende jaren een negatief resultaat werd neergezet.

Tabel 3 Diefstallen van voertuigen (bron: LIV)

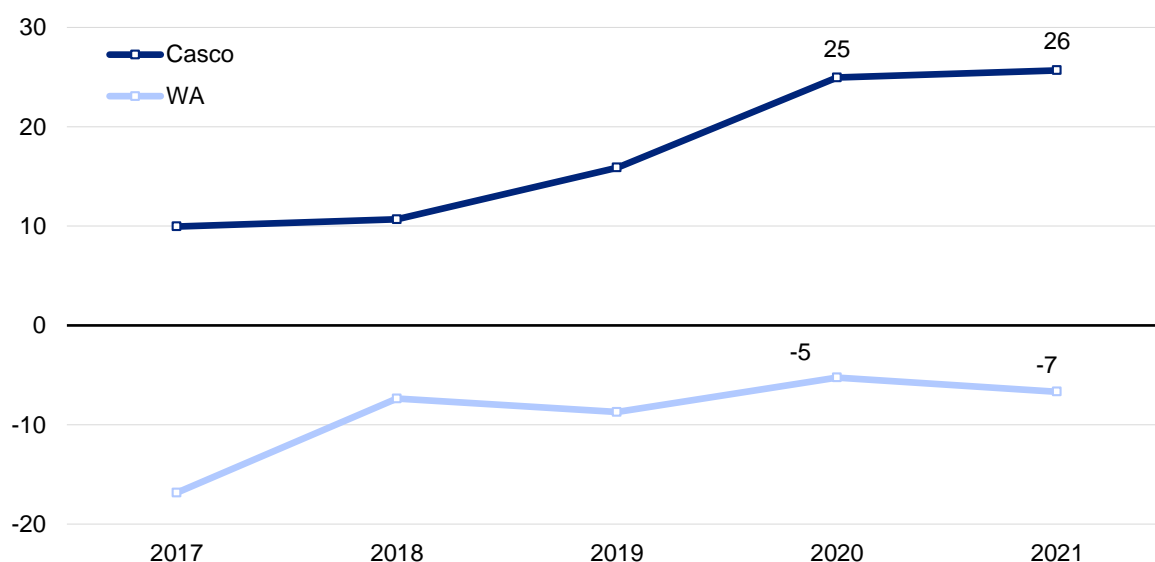
Categorie	2017	2018	2019	2020	2021	Mutatie '20/'21 %
Personenauto's	8.257	7.261	7.107	6.434	5.404	-16
Bedrijfsvoertuigen licht	1.563	1.479	1.330	1.579	1.132	-28
Bedrijfsvoertuigen zwaar	67	43	62	66	34	-48
Aanhangers	694	658	629	698	526	-25
Motorrijwielen	1.631	1.602	1.579	1.604	1.498	-7
Land-/bosbouwtrekkers					12	-
Brom-/snorfietsen	11.383	12.084	12.929	12.233	9.951	-19
Totaal	23.595	23.127	23.636	22.614	18.562	-18
% teruggevonden personenauto's	40	41	41	41	45	+4*

*: mutatie in procentpunten

De schadeontwikkeling van de branche Motor hangt onder meer samen met het aantal diefstallen van voertuigen, het aantal verkeersongevallen en de ontwikkeling van de verkeersgewonden en -doden. Het aantal verkeersdoden komt in 2021 uit op 582, vijf procent minder dan in 2020. Daarentegen is het aantal verkeersdoden wel fors gestegen in de categorie brom-/snorfietsen en speed pedelecs (+ 38 procent) en in de categorie motorrijwielen (+ 18 procent).

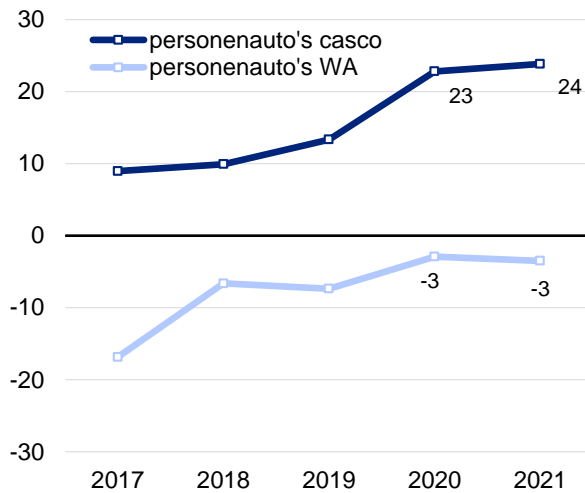
De diefstal van voertuigen daalt in 2021 met 18 procent. Er is in alle categorieën sprake van een daling, waarbij ook het aantal gestolen bedrijfsvoertuigen, aanhangers en motorrijwielen na een toename in 2020 weer de dalende trend volgt. Verder neemt het aantal gestolen zware bedrijfsvoertuigen en bromfietsen sterk af met respectievelijk 48% en 19%. Vanaf 2021 wordt ook het aantal gestolen land- en bosbouwtrekkers geregistreerd. Het percentage teruggevonden personenauto's is in 2021 gestegen van 41 naar 45 procent.

Figuur 17 Resultaat na rente vóór herverzekering Motor casco en Motor WA in procenten van de verdiende premie

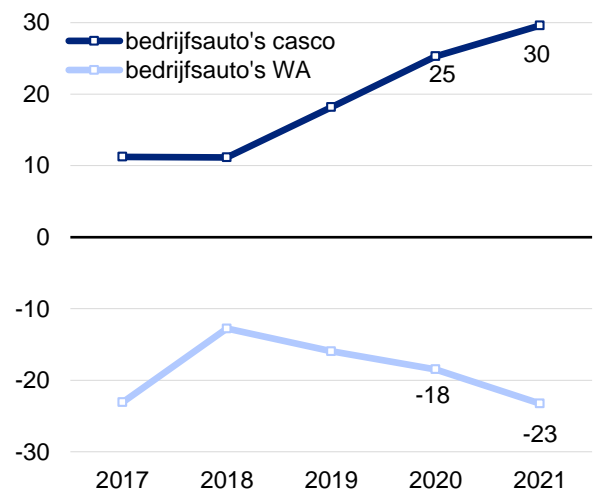

Uit verdere uitsplitsing blijkt dat op de dekking voor wettelijke aansprakelijkheid nog steeds een negatief resultaat wordt behaald. Dit speelt in iets sterkere mate bij bedrijfsauto's dan bij personenauto's en wordt vooral veroorzaakt door hoge letselschades. Beide onderdelen leveren op de cascodekking wel een sterk positief resultaat, wat er samen voor zorgt dat het brancheresultaat in 2021 duidelijk positief is.

Figuur 18 Resultaat na rente vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie, Motor

Figuur 19 Resultaat na rente vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie, Motor

3.4 Brand

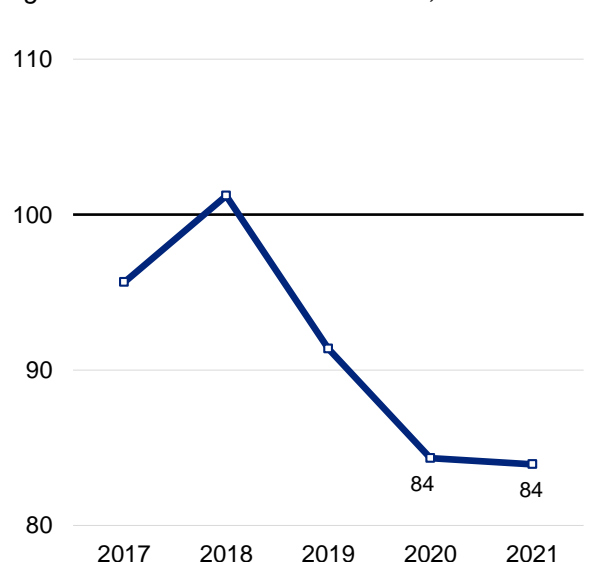
Het premievolume van brandverzekeringen in 2021 stijgt ten opzichte van het jaar ervoor met 5 procent en komt daarmee uit op 4,6 miljard euro. De geleden schade stijgt met een procentpunt van de verdiende premie na een dotatie aan de schadevoorziening. Het resultaat na rente en herverzekering blijft nagenoeg stabiel. Een lichte daling van het resultaat is te zien bij de zakelijke verzekeringen, waar ongeveer de helft van het premievolume in om gaat. Bij de particuliere verzekeringen is daarentegen een lichte verbetering van het resultaat zichtbaar.

De geleden schade bij Brand wordt sterk beïnvloed door weersomstandigheden. In 2018 was de geleden schade vooral zeer hoog door de zware storm aan het begin van dat jaar. De weersomstandigheden waren in 2019 en 2020 daarentegen relatief gunstig, maar ook daarin deden zich diverse stormen voor zoals Ciara en Dennis in het eerste kwartaal 2020. Ook in 2021 hebben weersomstandigheden tot de nodige schade geleid bij woningen en bedrijfspanden, maar dit waren veelal lokale situaties, waarvan de watersnood in Limburg en Noord-Brabant wel het meest in het oog sprongen. De herverzekeringsmarge verbeterde licht met een half procentpunt. Afgezien van de invloed van weersomstandigheden op het resultaat stijgt de schadelast de afgelopen jaren structureel. Dit heeft te maken met de waardeinstijging van panden onder andere door meer investeringsbereidheid, gebruik van zonnepanelen en doordat schade vaak hersteld wordt met duurzame materialen van een hogere kwaliteit.

Figuur 20 Resultaat na rente in procenten van de verdiende premie, Brand

Figuur 21 Netto combined ratio, Brand

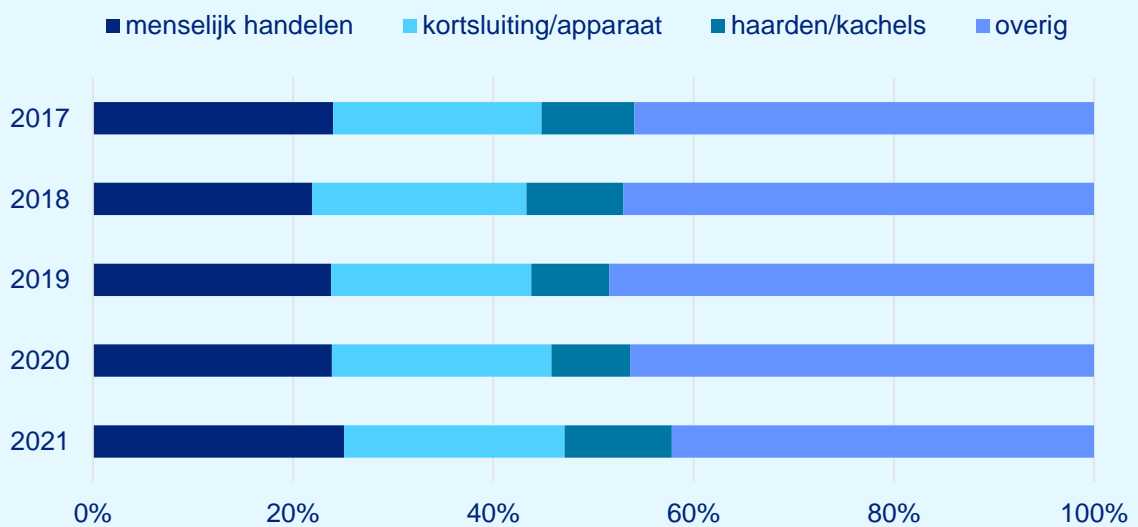

De schadelast van brandverzekeringen wordt deels beïnvloed door het aantal inbraken in woningen en bedrijven. Volgens cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) daalt het aantal diefstallen/woninginbraken in 2021 ten opzichte van het jaar ervoor met 23 procent tot 24 duizend. Door de coronasituatie en bijbehorende maatregelen zoals de avondklok waren minder mensen buiten de deur. Er is veel thuis gewerkt en weinig gereisd, waardoor mensen minder vaak van huis waren. Het aantal diefstallen/inbraken bij bedrijven en winkels daalt verder ten opzichte van het jaar ervoor en wel met 34 procent tot 9 duizend in 2021. Om de risico's beheersbaar te houden, zetten verzekeraars steeds meer in op preventie. Daarbij kan worden gedacht aan adviezen voor hang- en sluitwerk, maar ook aan keuringen van elektrische installaties. Uiteraard kan niet alles worden voorkomen, zoals blijkt uit de volgende top 3.

Stabiele top 3 vermoedelijke oorzaken van brand

De top 3 van vermoedelijke oorzaken van brand is de afgelopen vijf jaren steeds dezelfde gebleven volgens tellingen van Stichting Salvage. Op de eerste plaats staat het menselijk handelen, dat afgelopen jaren telkens bijna een kwart van het totaal inneemt, gevolgd door kortsluiting of een slechtwerkend apparaat met een aandeel van rond de 20 procent. Het aandeel van haarden/kachels als vermoedelijke oorzaak schommelt rond de 9 procent.

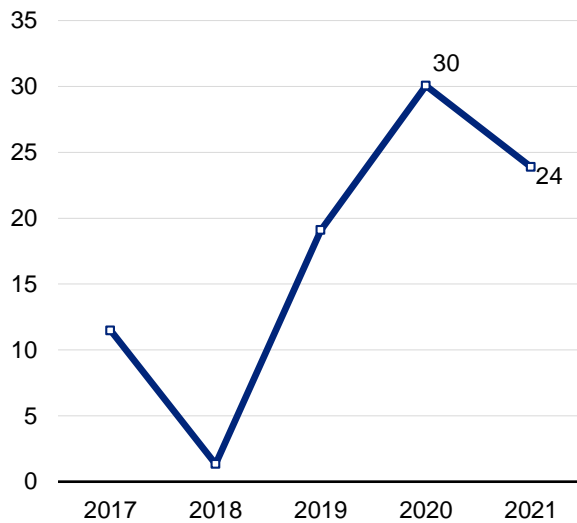
Figuur 22 Ontwikkeling aandeel van vermoedelijke oorzaak brandschaden per jaar

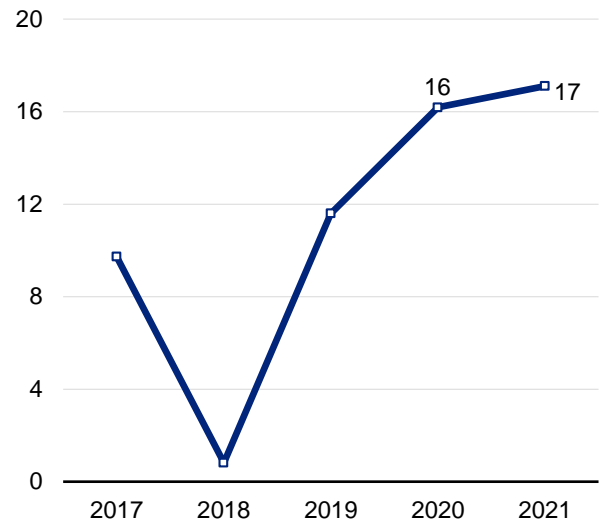
Niet in de top, maar een oorzaak die gestaag in aandeel groeit, is brand door accu's/batterijen. Het aandeel daarvan bedraagt 4,7% in 2021 (2,5% in 2019).

Bron: Stichting Salvage

Figuur 23 Resultaat na rente vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie, Brand Bedrijven

Figuur 24 Resultaat na rente vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie, inboedel en opstal

Stalbranden

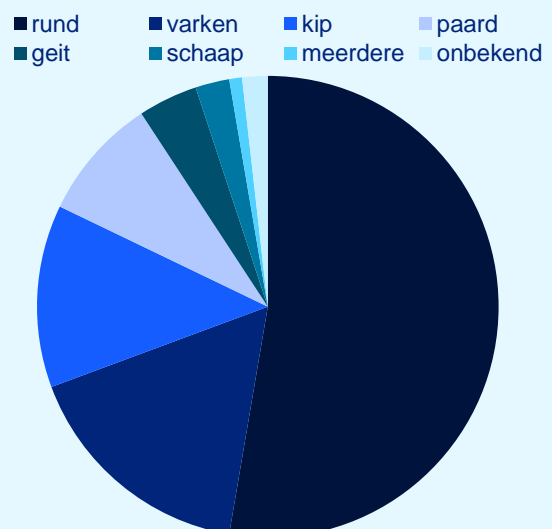
Een onderdeel van brandverzekeringen dat nogal eens in het nieuws komt, is een stalbrand. Dit gaat vaak gepaard met het verlies van dieren, waarvan het aantal dieren afhankelijk is van de omvang van de stal, maar nog meer van de gehouden diersoort. De oorzaak van een stalbrand kan van diverse aard zijn en is tot nu toe ook lastig te achterhalen. Daarom hebben verzekeraars en organisaties zoals de brandweer en stichting Salvage de handen ineen geslagen met als doel het aantal stalbranden terug te dringen.

Omdat informatie over stalbranden niet altijd beschikbaar is, maar ook verspreid aanwezig kan zijn, heeft het Data Analytics Centre van het Verbond van Verzekeraars de [Risicomonitor Stalbranden](#) ontwikkeld. Daarin zijn cijfers opgenomen over het aantal branden, oorzaak, diersoort, e.d. Ter illustratie staan hieronder twee grafieken waarin is aangegeven hoe de ontwikkeling van het aantal stalbranden is geweest in de periode 2014-2021 en hoe de onderlinge verhouding per diersoort was.

Figuur 25 Aantal stalbranden 2014-2021

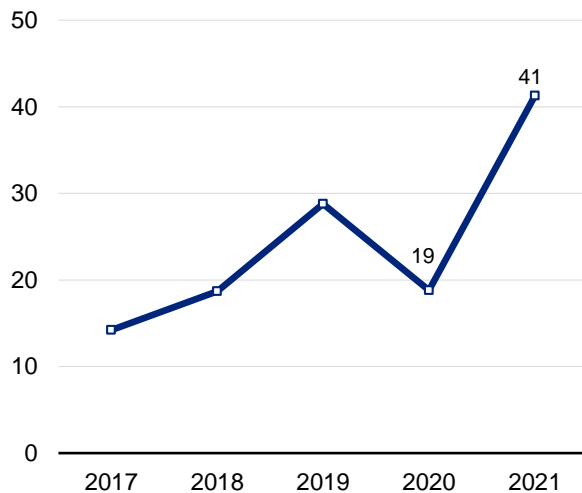

Figuur 26 Verdeling aantal stalbranden 2014-2021 per diersoort

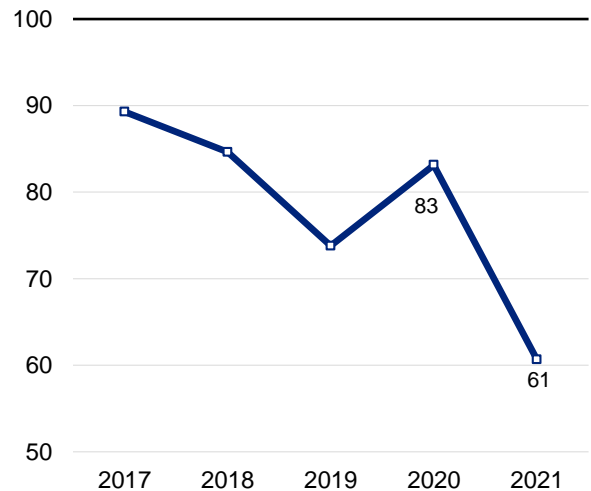

Bijna 300 miljoen euro van het premievolume van brandverzekeringen gaat om in Technische verzekeringen. Dit zijn grotendeels verzekeringen voor Elektronica, Machinebreuk en Construction All Risk (CAR, bouwprojecten). De ontwikkelingen binnen de bouwsector hebben veel invloed op het premievolume van Technische verzekeringen vanwege de productgroep CAR die een groot aandeel in het totaal heeft. Voor de technische verzekeringen was 2017 qua premievolume het beste jaar. Daarna daalde het premievolume vooral. Het resultaat steeg in 2021 door een lagere schadelast.

Figuur 27 Resultaat na rente vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie, Technische verzekeringen

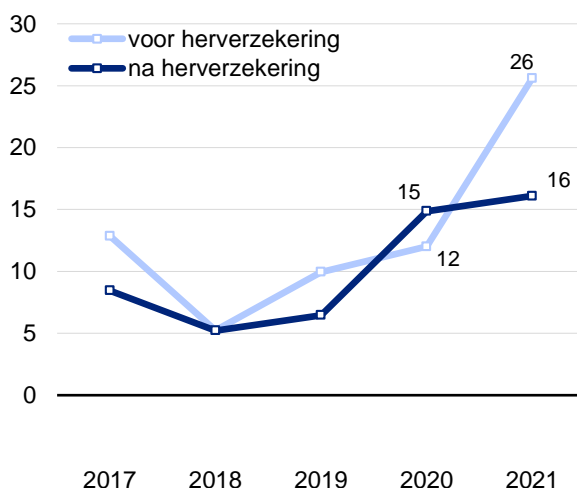
Figuur 28 Bruto combined ratio, Technische verzekeringen

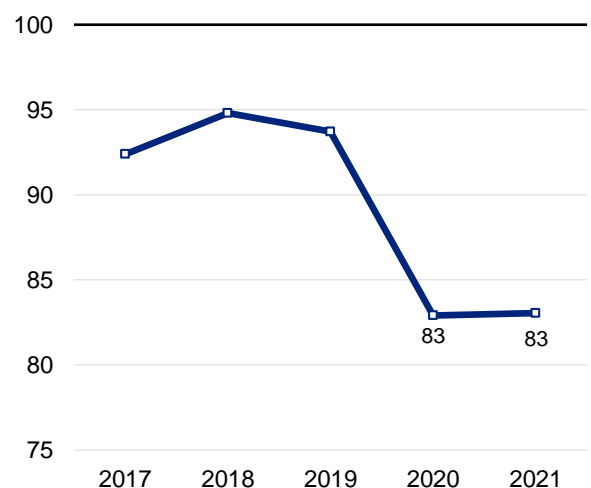
3.5 Transport

De Transportsector wordt beïnvloed door sterke internationale concurrentie. In 2020 is daar de coronapandemie bij gekomen, maar de transportsector als geheel ondervond daar niet veel last van. (bron: transport-online). Een belangrijke trend in deze bedrijfstak is de transitie naar fossielvrij transport. Deze zal ongetwijfeld ook de nodige impact hebben op de hele keten inclusief de verzekeringstak. Na de sterke groei van het premievolume in 2020 (15%) ten opzichte van 2019, is de stijging in 2021 ruim 5% ten opzichte van het voorgaande jaar. Het premievolume komt daarmee op bijna 0,85 miljard euro. Het netto resultaat in procenten stijgt in 2021 met één procentpunt naar 16 procent ten opzichte van het voorgaande jaar. Ongeveer 90 procent van het premievolume van Transport bestaat uit zakelijke verzekeringen. De particuliere verzekeringen betreffen pleziervaartuigen.

Figuur 29 Resultaat na rente in procenten van de verdiende premie, Transport

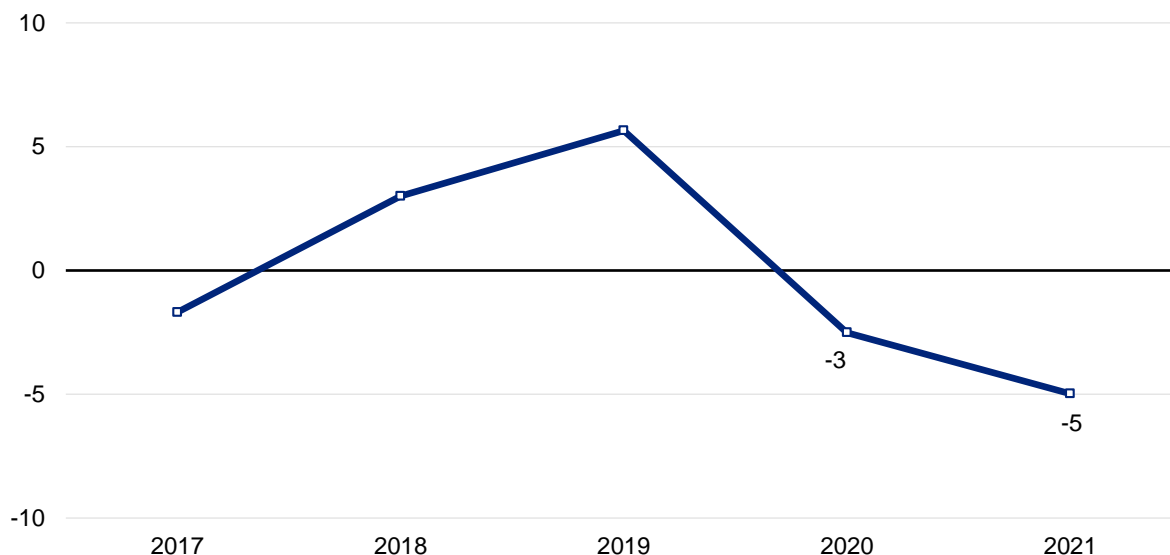
Figuur 30 Netto combined ratio, Transport

3.6 Aansprakelijkheid

De omzet in de markt voor aansprakelijkheidsverzekeringen stijgt in 2021 met 3 procent naar 1,5 miljard euro, waarvan ruim driekwart zakelijk is. Het resultaat daalt verder en is ook in 2021 negatief, vooral door een toename van de geleden schade.

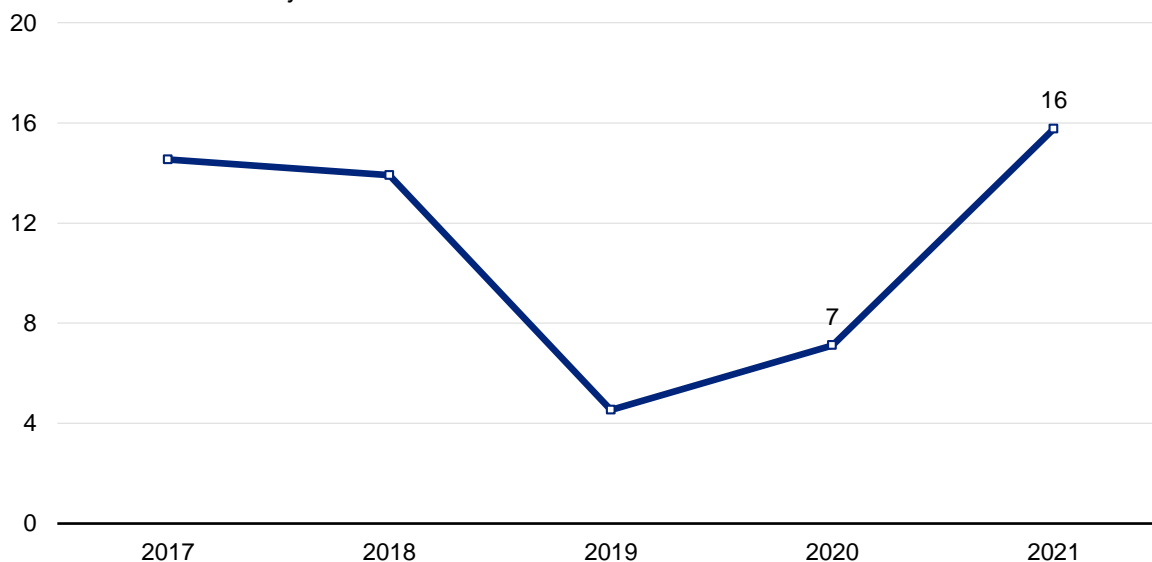
Figuur 31 Resultaat na rente vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie, Aansprakelijkheid totaal

3.7 Rechtsbijstand

Het premievolume van Rechtsbijstand stijgt in 2021 met minder dan 2 procent naar een kleine 1 miljard euro. Het aandeel zakelijke verzekeringen is ongeveer een kwart. In 2019 had het resultaat een dip en daalde sterk vergeleken met een jaar eerder. In 2020 stijgt het resultaat licht ten opzichte van 2019. In 2021 stijgt het resultaat verder dankzij minder geleden schade. De verkeersintensiteit is in 2021 toegenomen ten opzichte van 2020, maar ligt nog niet op het niveau van 2019, waardoor minder gebruik is gemaakt van verkeersrechtsbijstand. Verder zijn er minder arbeidsclaims wat mogelijk is veroorzaakt doordat er minder arbeidsconflicten waren vanwege de krapte op de arbeidsmarkt en wellicht ook door het thuiswerken.

Figuur 32 Resultaat na rente vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie, Rechtsbijstand

3.8 Reis

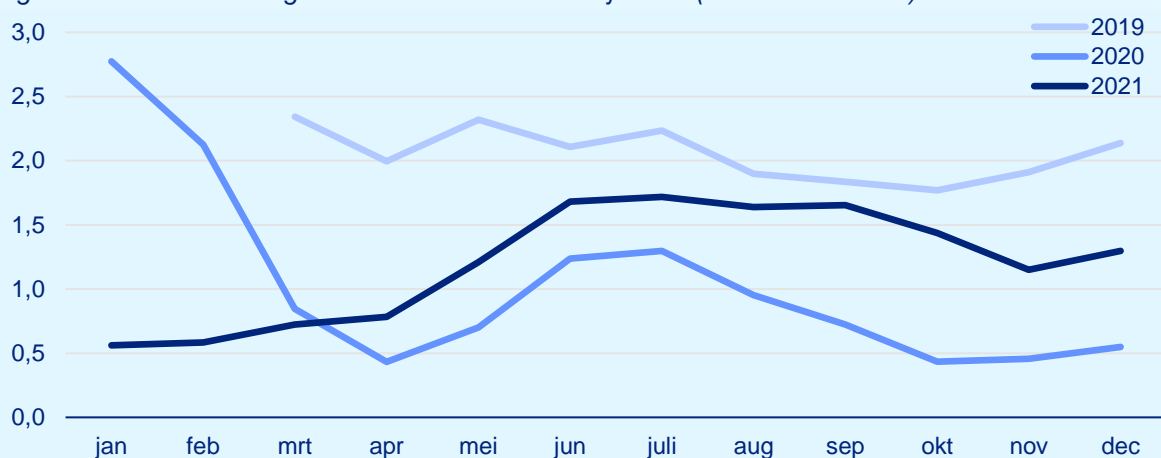
De beperkte mobiliteit vanwege de maatregelen in verband met de coronapandemie had ook zijn weerslag op de productgroep Reis. Deze productgroep bestaat uit doorlopende en aflopende reisverzekeringen, annuleringsverzekeringen en hulpverzekeringen.

Reizen in buiten- en binnenland rond en tijdens COVID-19

De coronapandemie had ook invloed op het reisgedrag. Zo blijkt uit de boekingsmonitor van ANVR/GfK dat er in de periode maart tot en met december 2020 ten opzichte van dezelfde periode in 2019 maar liefst 63 procent minder buitenlandse boekingen zijn geweest. In 2021 stijgt dat aantal weer, maar ligt dit nog altijd 35 procent onder het aantal van 2019.

September 2021 ligt het dichtst bij het niveau van 2019 (10 procent minder).

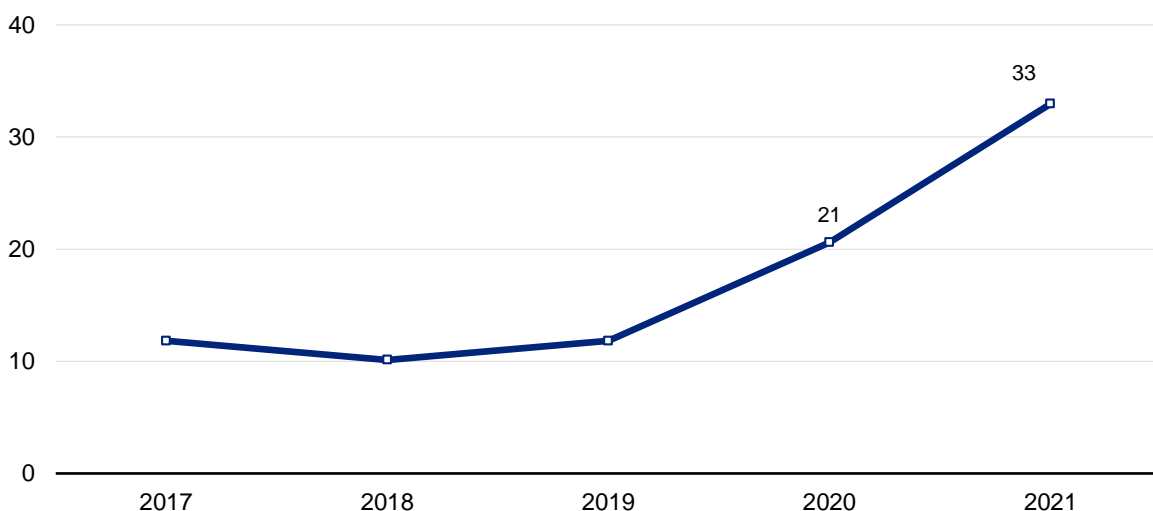
Figuur 33 Aantal boekingen buiten Nederland in miljoenen (bron: ANVR/GfK)

Het aantal overnachtingen van Nederlanders in verblijfaccommodaties in eigen land stijgt in het jaar 2021 daarentegen met 15 procent ten opzichte van 2019. In 2020 was dit 11 procent lager dan in het jaar ervoor (bron: CBS).

Ondanks het toegenomen aantal vakantieboekingen is het premievolume, dat in 2020 al met 11 procent daalde ten opzichte van het jaar ervoor, in 2021 met nog eens 8 procent gedaald. Dit lijkt vooral te worden veroorzaakt door het minder afsluiten van kortlopende verzekeringen. Door een afname van de betaalde schade stijgt het resultaat daarentegen wel.

Figuur 34 Resultaat na rente vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie, Reis

4 Inkomen en Zorg

- Inkomen: premievolume en resultaat stijgen
- Zorg: premievolume gelijk, resultaat daalt

4.1 Algemeen

Bij Inkomen (verzekeringen tegen inkomensderving en loondoorbetalingsverplichting als gevolg van arbeidsongeschiktheid veroorzaakt door ziekte of ongeval) zorgde een oplopende schadelast er in 2019 en 2020 voor dat het resultaat sterk onder druk kwam te staan. Het resultaat in 2020 was zelfs negatief door de sterke toename van de schadelast. In 2021 daalt de schadelast tot nagenoeg hetzelfde niveau als in 2019. Het resultaat in 2021 is positief.

De financiële situatie van de branche Zorg (medische kosten) kenmerkt zich door een gelijkblijvende premie en een dalend resultaat, mede door de inzet van reserves om premiestijging te beperken en de stijgende zorgkosten.

Tabel 4 Bruto premievolume en ontwikkeling per branche

Branche	2017 € mrd	2018 € mrd	2019 € mrd	2020 € mrd	2021 € mrd	Mutatie %
Inkomen	3,7	3,9	4,0	4,2	4,3	2
Zorg	44,4	46,8	48,4	50,0	50,0	0
Totaal	48,0	50,7	52,4	54,2	54,3	0

4.2 Inkomen

Inkomensverzekeraars spelen een belangrijke rol in het stelsel van ziekte en arbeidsongeschiktheid. Zij dragen zowel het risico van loondoorbetalingsverplichting en op het gebied van WGA voor werkgevers, als het risico van arbeidsongeschiktheid voor zelfstandig ondernemers. Daarbij zetten verzekeraars via preventie en re-integratie in op een spoedige werkhervatting van de arbeidsongeschikte verzekerden. Uit een onderzoek in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid uit 2014¹⁰ is gebleken dat werkgevers met een private verzuimverzekering significant minder knelpunten ervaren rondom de loondoorbetalingsplicht dan werkgevers zonder verzekering. Naast deze werkgeversverzekeringen bieden verzekeraars ook producten voor werknemers aan.

Verzekeraars regelen jaarlijks de vergoedingen van inkomensderving bij ziekte en arbeidsongeschiktheid voor honderdduizenden werknemers en zelfstandigen. Zij bieden dan ook verzekeringen aan op het gebied van arbeidsongeschiktheid voor zelfstandigen, ziekteverzuim (loondoorbetaling) voor werkgevers, WIA en ongevallen. Het totale premievolume dat deze producten in 2021 genereren, is 2 procent hoger dan in 2020 en komt uit op 4,3 miljard euro. Het resultaat stijgt en komt in 2021 weer boven nul uit. In 2020 was het resultaat negatief, wat vooral werd veroorzaakt door een sterke toename van de schadevoorzieningen. In 2021 is weer aan de schadevoorzieningen toegevoegd, maar minder dan in 2020. Mogelijk houden verzekeraars vanwege corona nog wel rekening met meer en langer ziekteverzuim. Daarnaast nemen de beleggingsopbrengsten in 2021 toe wat bijdraagt aan een stijging van het resultaat.

¹⁰ Panteia, *Prikkels en knelpunten. Hoe werkgevers de loondoorbetalingsverplichting bij ziekte beleven*, 2014

Keuringen arbeidsongeschiktheid

Beoordelingen van uitkeringsclaims bijvoorbeeld in het kader van de WIA worden uitgevoerd door het UWV (Uitkeringsinstituut Werknemersverzekeringen). Het kan voorkomen dat een keuring niet op tijd kan worden uitgevoerd, waardoor niet duidelijk is in welke mate de verzekerde arbeidsongeschikt is en dus ook geen definitieve uitkering kan worden vastgesteld. In zo'n situatie worden door het UWV voorschotten gegeven. Helaas zijn de afgelopen jaren flinke achterstanden ontstaan in dit keuringsproces, waardoor er voor meer verzekerden voorschotten zijn betaald en er langer voorschotten worden betaald. Inmiddels is bekend dat een deel van de voorschotten uit 2020 tot en met 2022 niet terug hoeft te worden betaald. Het kan voor de werknemer echter wel tot gemiste re-integratiekansen en (financiële) onzekerheid over de uiteindelijke uitkering leiden, en daarmee mogelijk inkomensgevolgen hebben. Voor werkgevers geldt het risico van gemiste re-integratiekansen evenzeer. Daarnaast ontstaat voor eigen risicodragers onzekerheid over financiële risico's en onduidelijkheid over noodzakelijke reserveringen doordat een groot deel van de keuringen te laat plaatsvindt.

Het UWV wijst twee oorzaken aan voor de achterstanden. Ten eerste is dit het gevolg van de al langer bestaande mismatch tussen vraag en aanbod van de sociaal-medische beoordelingen door het UWV. Het UWV heeft daarvoor inmiddels andere keuzes gemaakt over de inzet van capaciteit, wat uiteindelijk moet gaan leiden tot verbeteringen. Ten tweede zijn de achterstanden in 2020 vergroot, doordat UWV-kantoren tijdelijk fysiek gesloten zijn geweest als gevolg van coronamaatregelen. UWV heeft een deel van de sociaal-medische beoordelingen uitgesteld totdat fysieke spreekuren weer mogelijk waren. Dit heeft ertoe geleid dat beoordelingen van mensen vertraging hebben opgelopen, waardoor er steeds meer beoordelingen niet binnen de wettelijke termijn worden verricht.

Aantal verstrekte voorschotten (afgerond)

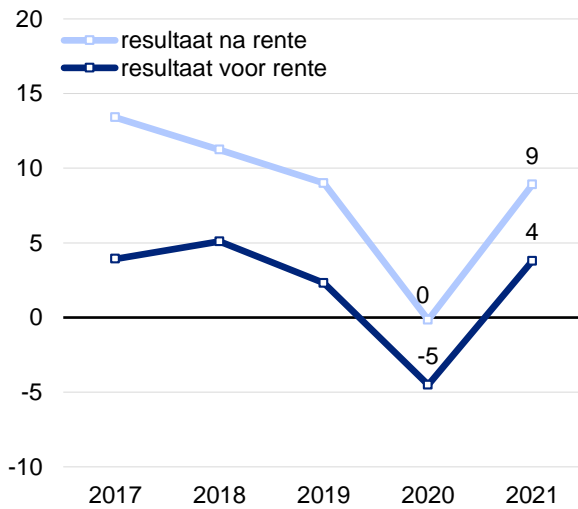
2018	2019	2020	2021
2.200	4.400	11.000	18.200

Percentage van het aantal waarover een beslissing is genomen

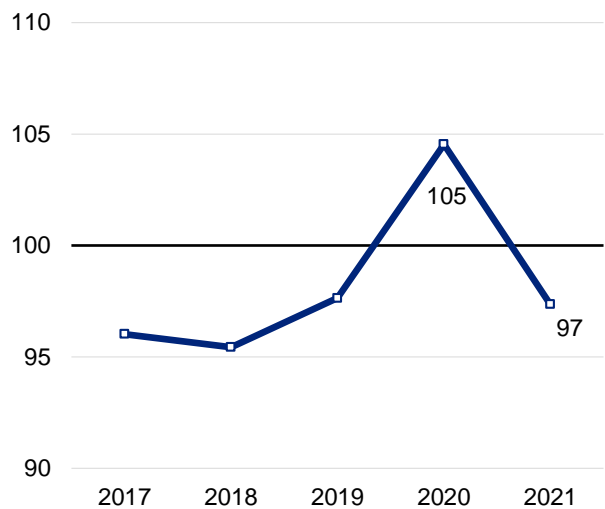
	2018	2020
Binnen 3 maanden	87%	63%
Binnen 6 maanden	98%	92%

Bronnen: UWV-Volumeontwikkeling, Overheid-kamerbrief

Figuur 35 Resultaat na herverzekering in procenten van de verdiende premie, Inkomen

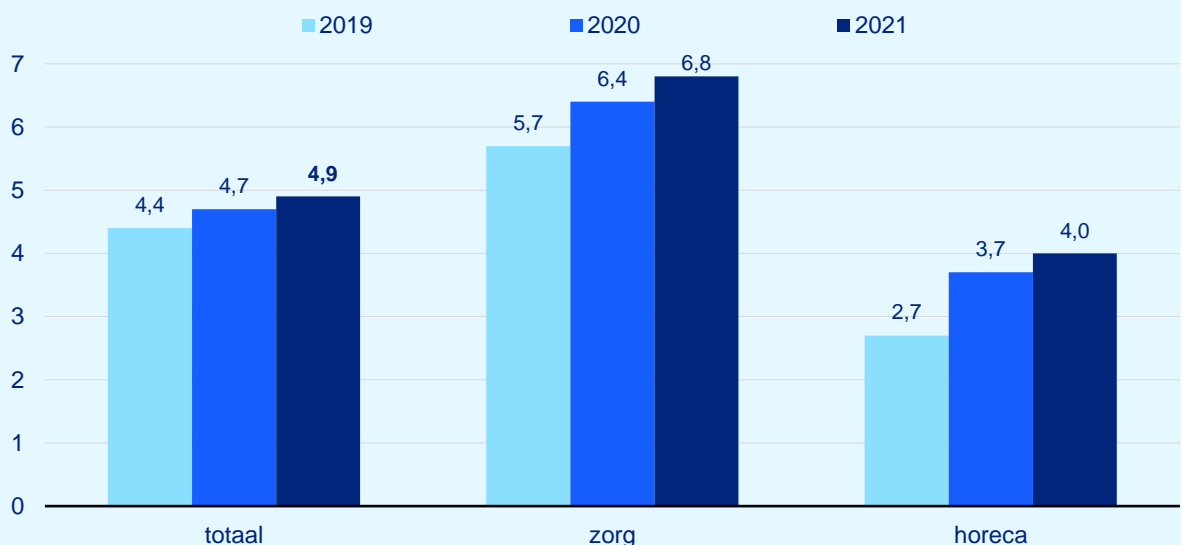
Figuur 36 Netto combined ratio, Inkomen

Ziekteverzuim ongelijk verdeeld

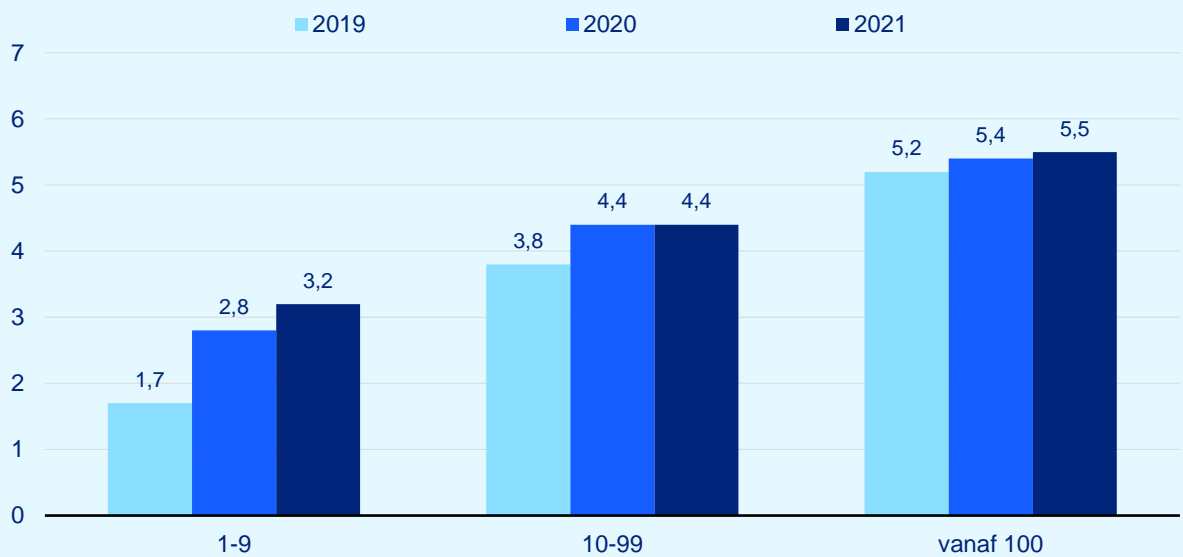
De coronapandemie heeft net als in 2020 duidelijk effect op het ziekteverzuim in 2021. In Nederland bedraagt het ziekteverzuimpercentage in 2021 namelijk 4,9 procent. Dit is 0,2 procentpunt hoger dan in 2020 en 0,5 procentpunt hoger dan 2019. Het ziekteverzuim is met 6,8 procent ook dit jaar weer het hoogste in de gezondheids- en welzijnszorg. Dat is 1,1 procentpunt meer dan in 2019. De horeca kent ook in 2021 weer een flinke stijging (+0,3 procentpunt), maar dat is wel fors minder dan in 2020 (+1,0 procentpunt).

Figuur 37 Ziekteverzuim in enkele opvallende bedrijfssectoren, %

Indien wordt gekeken naar het aantal werkzame personen was in 2020 duidelijk te zien dat de toename van het ziekteverzuim vooral bij de kleinere bedrijven terug was te zien. Ook in 2021 is dat weer het geval. Waar bedrijven van 10-99 en vanaf 100 werknemers een nagenoeg gelijk ziekteverzuim kenden als in 2020, steeg dat bij kleinere bedrijven met 0,4 procentpunt verder naar 3,2 procent. Ondanks de grotere stijging bleef het ziekteverzuim bij deze kleinere bedrijven ook in 2021 nog altijd lager dan bij de grotere bedrijven (bron percentages: CBS).

Figuur 38 Ziekteverzuim per aantal werkzame personen, %

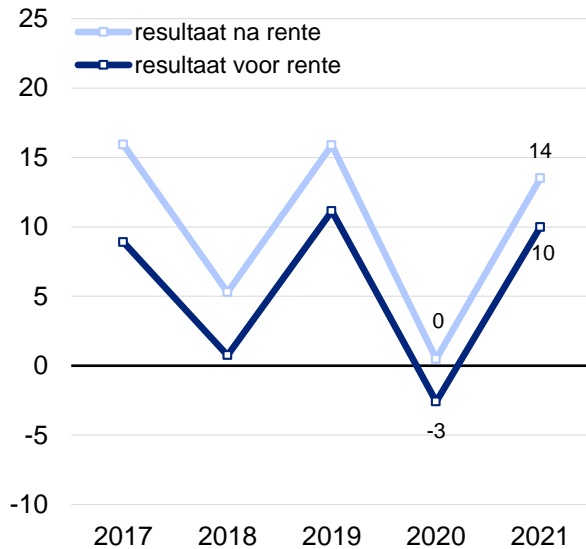
Dat een hoger ziekteverzuim een negatieve invloed heeft op resultaten van inkomensverzekeringen is evident. Verzekeraars hadden daar in 2020 al de nodige voorzieningen voor genomen en die nog verder verhoogd in 2021. Nog onbekend is echter wat op langere termijn de gevolgen zullen zijn van lockdowns, onzekerheid, uitgestelde zorg en long COVID, waarbij klachten langdurig kunnen aanhouden. Verzekeraars zullen ook daarmee moeten omgaan, maar hebben daarvoor al wel veel ervaring met het inschatten van risico's.

Onlangs heeft het Verbond van Verzekeraars onderzoek gedaan naar het ziekteverzuim door corona bij klanten van verzekeraars. Daarbij was niet bekend wat de oorzaak van een ziekmelding is, maar kon het wel worden gerelateerd aan momenten. Zo was er in maart 2020 een absolute piek in het aantal ziekmeldingen. Een jaar later, toen de steunmaatregelen van kracht waren en veel mensen thuiswerkten, kwam de derde golf. Deze leidde niet echt tot meer meldingen. Met de komst van de meer besmettelijke omikronvariant eind 2021 zagen verzekeraars wel een toename van het aantal ziekmeldingen. Dat mensen er sneller van herstelden had een neerwaarts effect op de gemiddelde verzuimduur.

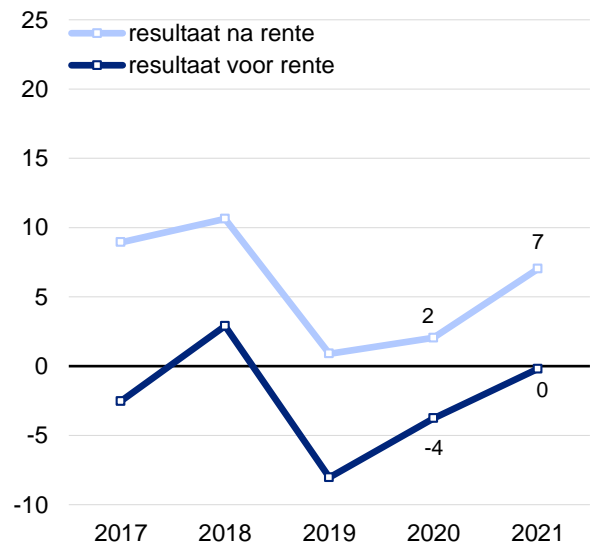
Verder kwam naar voren dat werknemers die in 2020 of 2021 ziek zijn geworden gemiddeld genomen langer ziek blijven. Het kortdurend verzuim neemt af ten opzichte van de jaren ervoor. Herstel binnen één week komt minder vaak voor. Tot 2020 herstelde ongeveer 60% van de zieke werknemers binnen één week. In 2020 en 2021 is dit afgenomen tot 52%.

In tegenstelling tot in 2020, laten de collectieve verzekeringen in 2021 een sterke stijging van het resultaat zien. Het resultaat van de individuele verzekeringen stijgt minder hard. Hierbij moet worden opgemerkt dat het beeld voor de verschillende productgroepen bij collectieve verzekeringen wisselend is.

Figuur 39 Resultaat voor herverzekering in procenten van de verdiende premie, Inkomen Collectief

Figuur 40 Resultaat voor herverzekering in procenten van de verdiende premie, Inkomen Individueel

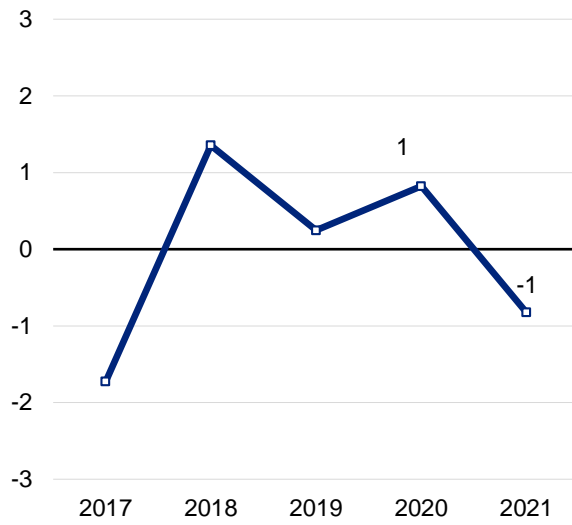

4.3 Zorg

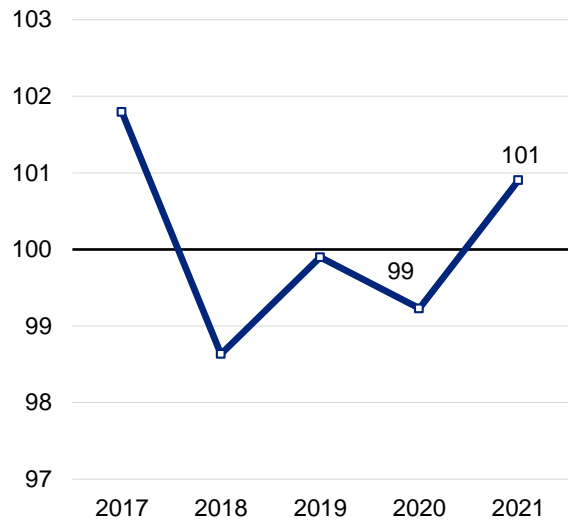
Zorgverzekeraars zien zich elk jaar geconfronteerd met stijgende zorgkosten en regelmatig ook met wijzigingen in het zorgstelsel. De dekking in de basisverzekering en de hoogte van het eigen risico kunnen jaarlijks veranderen, waardoor de financiële jaarcijfers soms moeilijk met elkaar te vergelijken zijn. In 2021 heeft de coronapandemie, net zoals in 2020, een grote impact op de zorg in Nederland. Hoewel door vaccinatie er meer controle is op het verloop van COVID-19 is er nog steeds impact op de planbare zorg en inhaalzorg. Enerzijds werden er in 2020 en 2021 door corona meer zorgkosten gemaakt. Deze werden (deels) gecompenseerd door de aanvullende bijdrage vanuit de wettelijke catastrofereregeling uit het Zorgverzekeringsfonds. Anderzijds namen de reguliere zorgkosten af door het dalen van reguliere zorgbehandelingen. Daarnaast hebben zorgverzekeraars een deel van hun premiegelden ingezet om zorgverleners te compenseren voor omzetverlies (via de Continuïteitsregeling) of meerkosten (via de Meerkostenregeling). In 2020 lag de nadruk van deze regelingen vooral op het waarborgen van continuïteit van de zorg, naast het vergoeden van meerkosten als gevolg van de coronapandemie. In 2021 stonden de meerkosten vooral centraal. Onduidelijk is nog welk effect deze regelingen hebben op de resultaten van de Zorgverzekeraars. Voor meer informatie over zorgverzekeringen verwijzen wij u naar de [website van Zorgverzekeraars Nederland](#).

Het premievolume van Zorg blijft in 2021 nagenoeg gelijk, mede door de inzet van reserves om premiestijging te beperken. De schadelast stijgt met twee procent en de bedrijfskosten stijgen met drie procent. Deze ontwikkeling leidt tot een daling in het resultaat in 2021 van 1 tot -1 procent.

Figuur 41 Resultaat na rente na herverzekering in procenten van verdiende premie, Zorg (bron: DNB)

Figuur 42 Netto combined ratio, Zorg (bron: DNB)

5 Levensverzekeringen

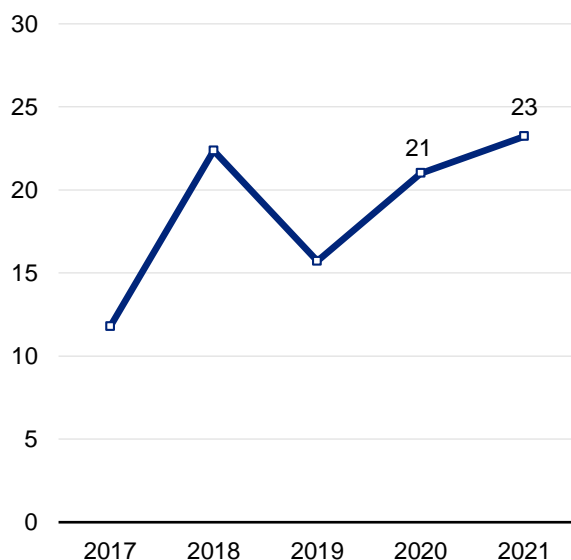
- Premievolume stabiel
- Technisch resultaat licht toegenomen

5.1 Algemeen

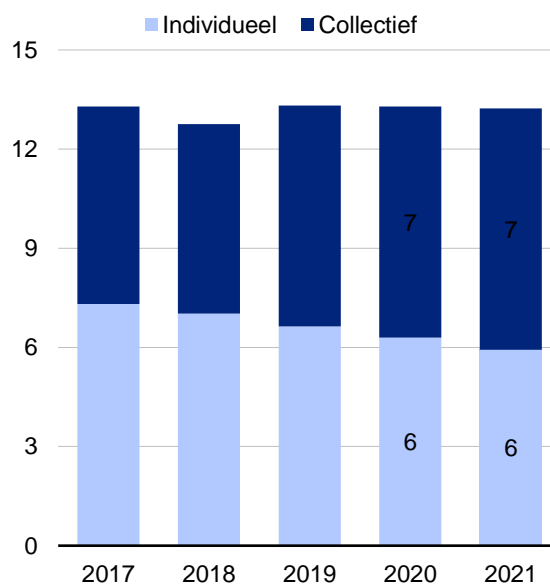
Levensverzekeraars verzorgen onder andere de collectieve en individuele pensioenvoorzieningen, overlijdensrisico- en uitvaartverzekeringen van miljoenen klanten. Ze keren jaarlijks gemiddeld meer dan 20 miljard euro uit. Het premievolume laat al jarenlang een dalende lijn zien, als gevolg van de krimpende markt voor individuele levensverzekeringen. Vanaf 2019 is het totale premie-inkomen vrij stabiel door een toename in de collectieve markt voor pensioenen (tweede pijler). Belangrijk om te melden is dat de cijfers over het premievolume 2020 met terugwerkende kracht zijn aangepast door ontvangen correcties die vooral de collectieve markt betreffen.

Het resultaat kan van jaar op jaar sterk fluctueren. Ondanks het gunstige beursjaar 2021 zijn de technische beleggingsopbrengsten onder andere door de nog altijd lage rente toch gedaald. Aan de technische voorzieningen is echter minder toegevoegd dan in 2020. In 2019 zorgde de toen negatief geworden rente ervoor dat de voorzieningen flink moesten worden opgehoogd om uitkeringen te kunnen garanderen. Dit alles leidt in 2021 tot een licht gestegen resultaat technische rekening.

Figuur 43 Technisch resultaat Leven in procenten van de verdiende premie

Figuur 44 Premievolume Leven, € mrd

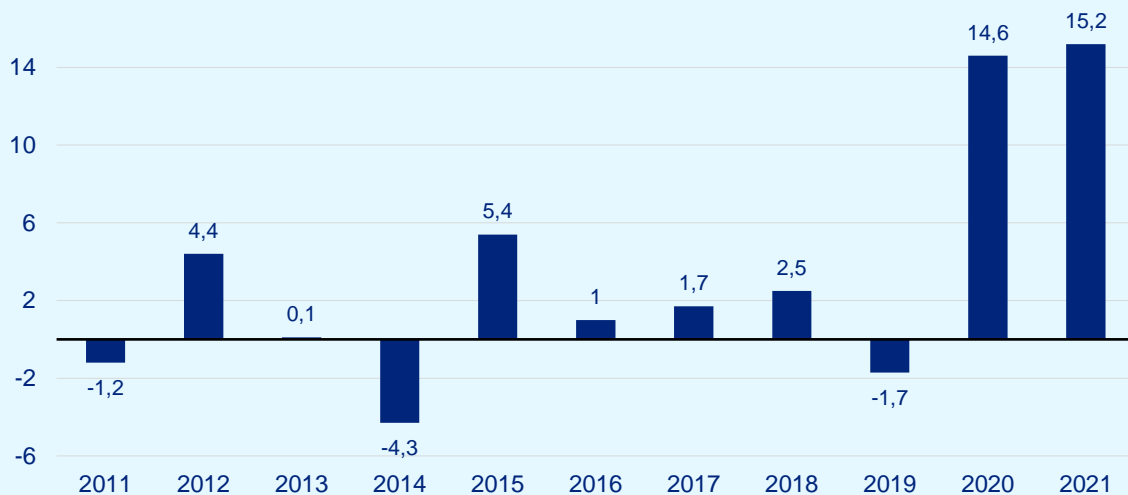

Oversterfte

Het CBS registreert voor Nederland al jaren het aantal overleden personen. In 2020 waren 171 duizend mensen overleden, 15 duizend meer dan verwacht. Ook in 2021 zijn meer mensen overleden dan verwacht, namelijk 170 duizend wat ook 15 duizend meer is.

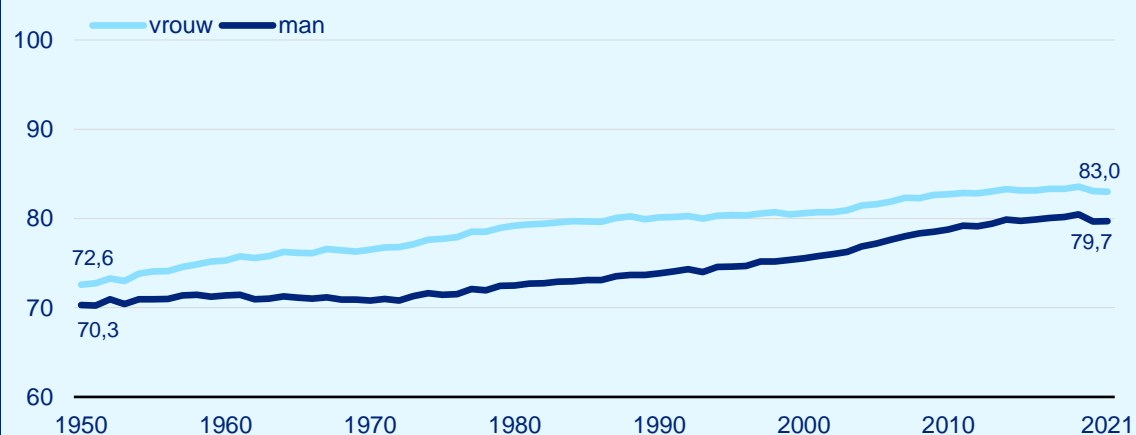
Indien meer mensen overlijden dan verwacht, is er sprake van oversterfte. Het CBS houdt dat bij en daaruit blijkt duidelijk dat in 2020 en 2021 meer mensen zijn overleden. De stijgingen in 2015 en 2018 werden in beide gevallen veroorzaakt door een griep epidemie in het voorjaar. In 2020 en 2021 is het corona dat zijn sporen nalaat. De grootste stijging komt uit de eerste golf, gevolgd door de tweede golf en de hittegolf in de zomer van 2020. Het waren niet alleen ouderen waar een stijging zich voordeed, ook onder 65-minners was er sprake van een toename, namelijk 4 procent. In 2021 waren januari, februari en november de maanden met de meeste oversterfte.

Figuur 45 Oversterfte in Nederland, dzd. (bron: CBS)

Het CBS publiceert ook de levensverwachting bij geboorte. In onderstaande figuur is duidelijk te zien dat deze al decennialang toeneemt. Ook zichtbaar is de knik in 2020, die door het eerste jaar van de coronapandemie wordt veroorzaakt. In 2021 is de levensverwachting nagenoeg gelijk aan 2020. Daarnaast leert de geschiedenis dat na eerdere perioden met hoge sterfte, zoals de Spaanse griep, de levensverwachting snel weer terug op het oude niveau was. Mensen zijn eerder gestorven, waardoor er een kans is dat daarna ondersterfte zal optreden. Of dat na de coronapandemie ook het geval is, zal de toekomst leren.

Figuur 46 Levensverwachting in Nederland, jaren (bron: CBS)

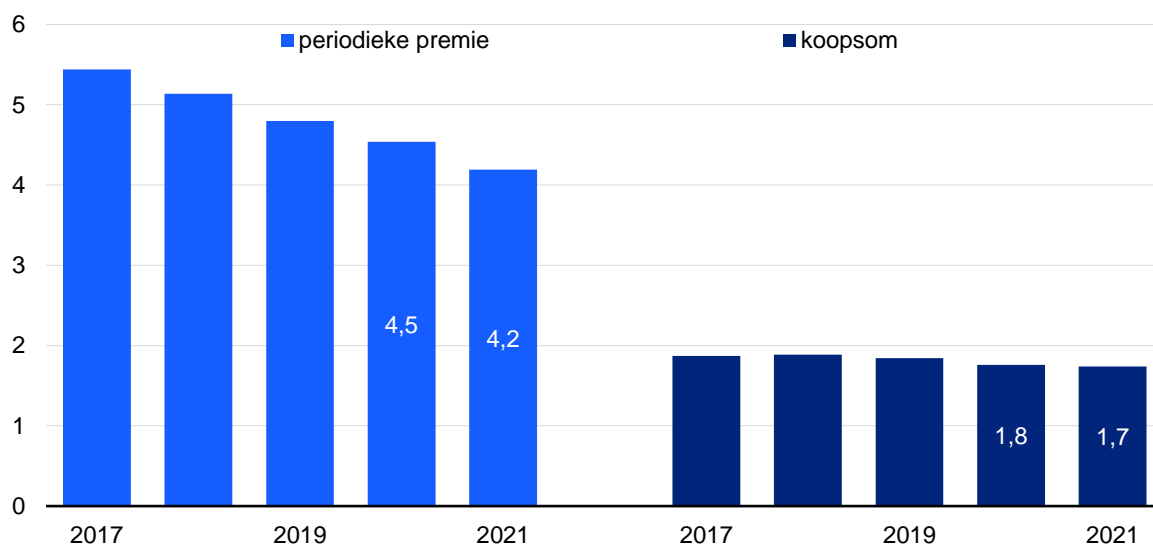
Verzekeraars houden vanwege de langetermijnverplichtingen die zijn aangegaan met verzekerden uiteraard rekening met de te verwachten sterfte. Als er meer mensen (eerder) overlijden, betekent dit dat er minder tijd is om kapitaal op te bouwen voor het bedrag dat volgens afspraak moet worden betaald of voor de diensten die moeten worden verleend. Bij verzekeringen met langlopende uitkeringen zoals voor het pensioen, betekent het daarentegen dat de periodieke uitkering eerder zal worden gestopt, tenzij geregeld is dat nabestaanden een uitkering blijven ontvangen tot het eigen overlijden. Actuarissen werkzaam bij verzekeraars brengen voor hun eigen organisatie en klanten de gevolgen in kaart, zodat de toezeggingen kunnen worden nagekomen en bij nieuwe producten reëel kunnen worden geprijsd.

5.2 Individueel

Deze markt betreft levensverzekeringen voor individuele personen. De verzekeringen bieden vaak een uitkering bij overlijden waarmee nabestaanden bijvoorbeeld de hypotheek (deels) kunnen aflossen of kosten van een uitvaart kunnen betalen. Daarnaast wordt voor bijvoorbeeld lijfrente/pensioen of hypotheekaflossing kapitaal opgebouwd dat op een afgesproken moment tot uitkering komt. Verder kan ook een uitkeringsverzekering worden aangeschaft, waarmee iemand bijvoorbeeld verzekerd is van een pensioenuitkering tot het moment van overlijden of een periodieke uitkering voor nabestaanden.

In 2021 zien we het premievolume (het totaal van zowel nieuwe als reeds bestaande verzekeringen) van individuele levensverzekeringen dalen. Deze daling speelde bij zowel de periodieke premie als bij de koopsommen (eenmalige premie). De daling is ook terug te zien bij zowel de traditionele verzekeringen als de beleggingsverzekeringen. Een van de oorzaken is dat polissen aflopen en er minder nieuwe voor terug komen.

Figuur 47 Premievolume Individueel, € mrd

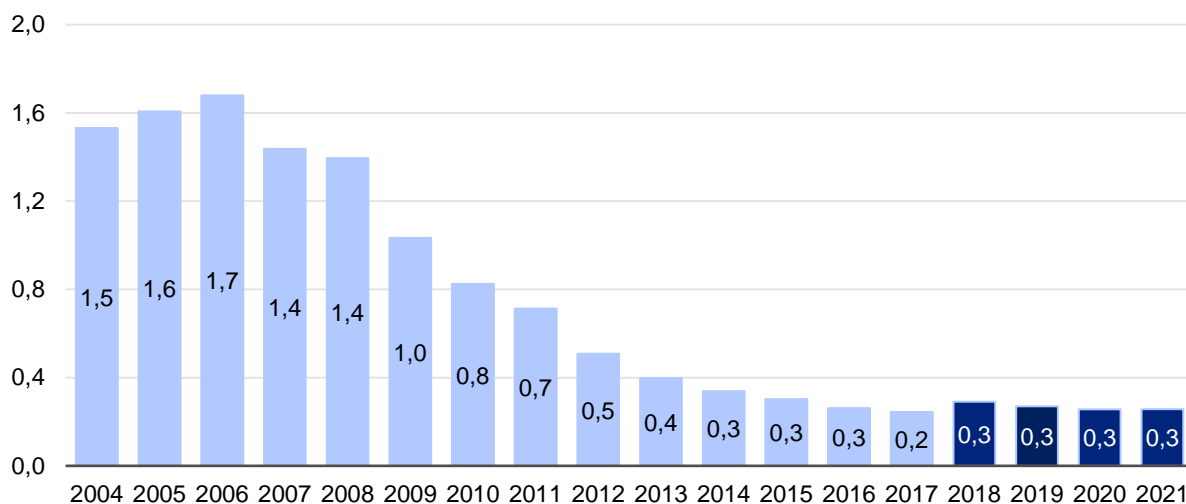
5.3 Productie Individueel

De productie (nieuw afgesloten verzekeringen en verhogingen) bedraagt in 2021 zo'n 340 duizend polissen met een APE van 0,3 miljard euro. APE staat voor annualised premium equivalent en geeft de periodieke premie en koopsompremie op gelijkwaardige wijze samengevoegd weer (periodiek plus 10 procent koopsom).

In de periode 2007-2017 laat de APE voornamelijk een dalende trend zien en vanaf de trendbreuk in 2018 is dit ook weer het geval. Dit is allereerst te verklaren door de verslechterende economische situatie in de periode 2008-2013, de beperking van de fiscale kaders en de verschuiving van een deel van de productie naar banksparen. De concerns waarvan verzekeraars deel uitmaken bieden weliswaar vaak ook

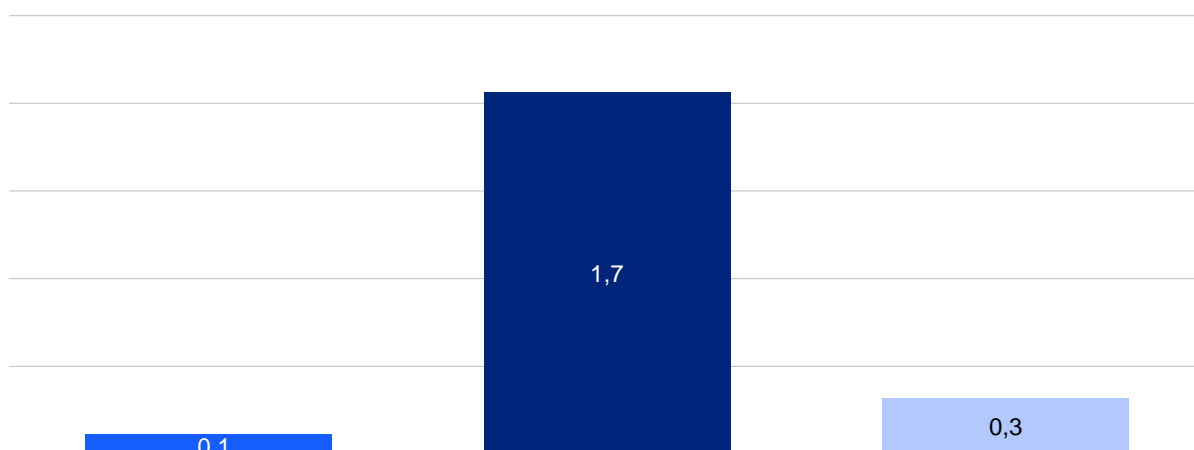
bankspaarproducten aan, maar deze cijfers vallen buiten de verzekeringsmarkt in dit verslag. Sinds 2013 is het afsluiten van een kapitaalverzekering voor aflossing van de hypotheek fiscaal niet meer aantrekkelijk. Vanaf 1 januari 2018 is het niet meer verplicht om bij een Nationale Hypotheek Garantie een overlijdensrisicoverzekering af te sluiten. Verder speelt ook hier de lage rente een rol, waardoor langlopende producten minder worden verkocht.

Figuur 48 Productie Leven Individueel in APE, € mrd.; trendbreuk in 2018

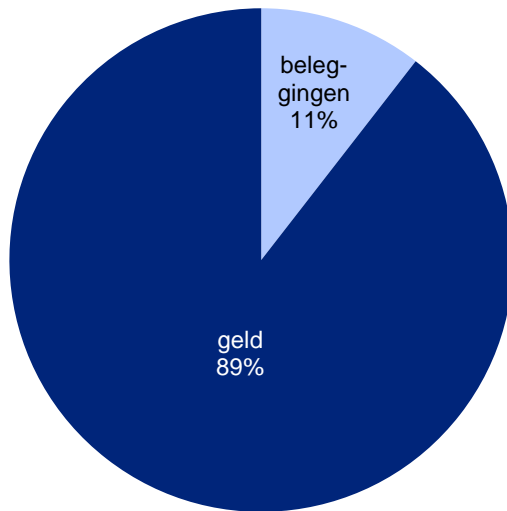
Net als in voorgaande jaren is in 2021 de productiepremie voor koopsommen (1,7 miljard euro) vele malen groter dan die bij verzekeringen met een periodieke premie (0,1 miljard euro). De verhouding tussen koopsommen en de periodieke premies is over de jaren heen vrij stabiel. Van de jaarlijkse productiepremie is een groot deel afkomstig van koopsompremies. Deze betreffen voornamelijk uitkeringsproducten voor de oude dag, zoals het product Direct Ingaande Lijfrente (DIL). Het opgebouwde kapitaal wordt dan (eventueel bij een andere verzekeraar) gestort in een polis waaruit de verzekeraar periodiek zal uitkeren tot (meestal) het overlijden.

Figuur 49 Productiepremie individuele levensverzekeringen 2021, € mrd

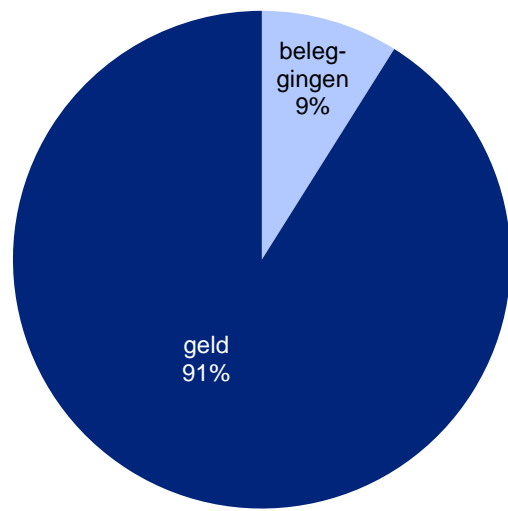

Het grootste deel van de totale productiepremie van individuele levensverzekeringen, namelijk 91 procent, is terug te vinden bij verzekeringen in geld. Dit percentage ligt bij de periodieke premie met 89 procent iets lager dan bij de koopsommen waar dit 91 procent bedraagt. De periodieke premies worden relatief gezien vaker belegd dan de koopsompremies, namelijk 11 procent respectievelijk 9 procent van de totale productiepremie.

Figuur 50 *Periodieke productiepremie individueel, 2021, verdeeld naar geld en beleggingen*

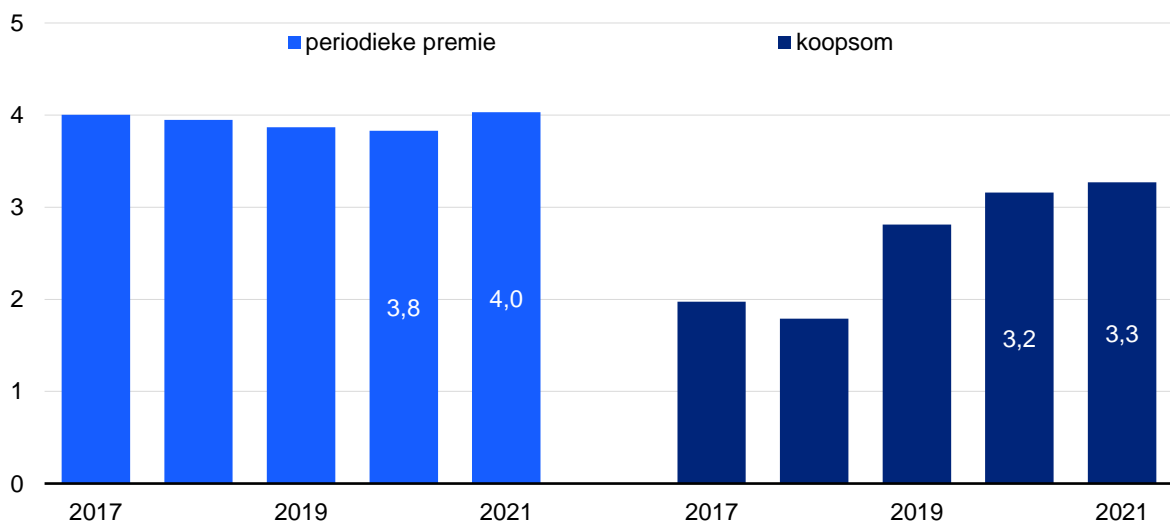
Figuur 51 *Koopsomproductiepremie individueel, 2021, verdeeld naar geld en beleggingen*

5.4 Collectief (werknemerspensioen)

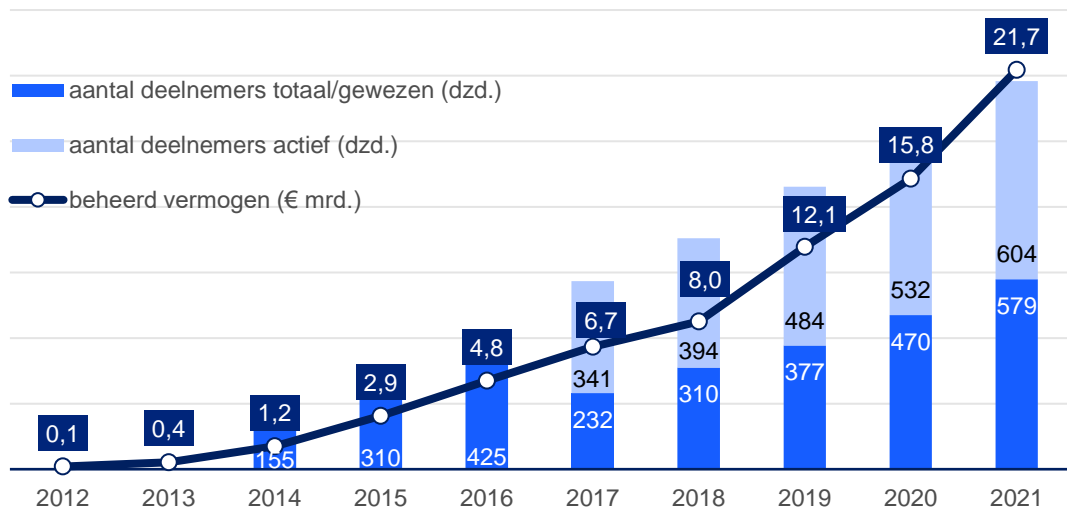
De markt van collectieve levensverzekeringen betreft pensioencontracten voor werknemers als aanvulling (de tweede pijler) op de AOW (de eerste pijler). In tegenstelling tot de uitzonderlijke stijging in 2019, is de stijging in 2021 ongeveer even groot als in 2020 (beide circa 4,5 procent). Bij koopsom speelt nog altijd de invloed van overnamekoopsommen, die kunnen ontstaan door bijvoorbeeld pensioentoezeggingen die van andere uitvoerders worden overgenomen. Opvallend is de lichte stijging van de periodieke premie. Minder opvallend is dat deze uit de hoek van defined contribution komt, waar steeds meer werkgevers voor kiezen. Per waarderingsvorm zien we dan ook een flinke daling van het premievolume bij geldverzekeringen zowel bij periodieke als koopsompremie, maar een stijging bij beleggingsverzekeringen. In de collectieve markt is namelijk een verschuiving zichtbaar. Uit oogpunt van eenvoud, transparantie en kosten (mede door de lage rente) zien we een verder toenemende populariteit van premieovereenkomsten ten koste van uitkeringsovereenkomsten. Premieovereenkomsten zullen ook de standaardvariant worden bij de nieuwe ‘Wet toekomst pensioenen’ (zie de box aan het eind van dit hoofdstuk). Collectieve pensioenen verschuiven daardoor vaker naar verzekeringen in beleggingseenheden bij de verzekeraars zelf of naar PPI’s. Een enkele keer wordt er overgesloten naar een APF (zie verder na onderstaande figuur).

Figuur 52 *Premievolume Collectief, € mrd*

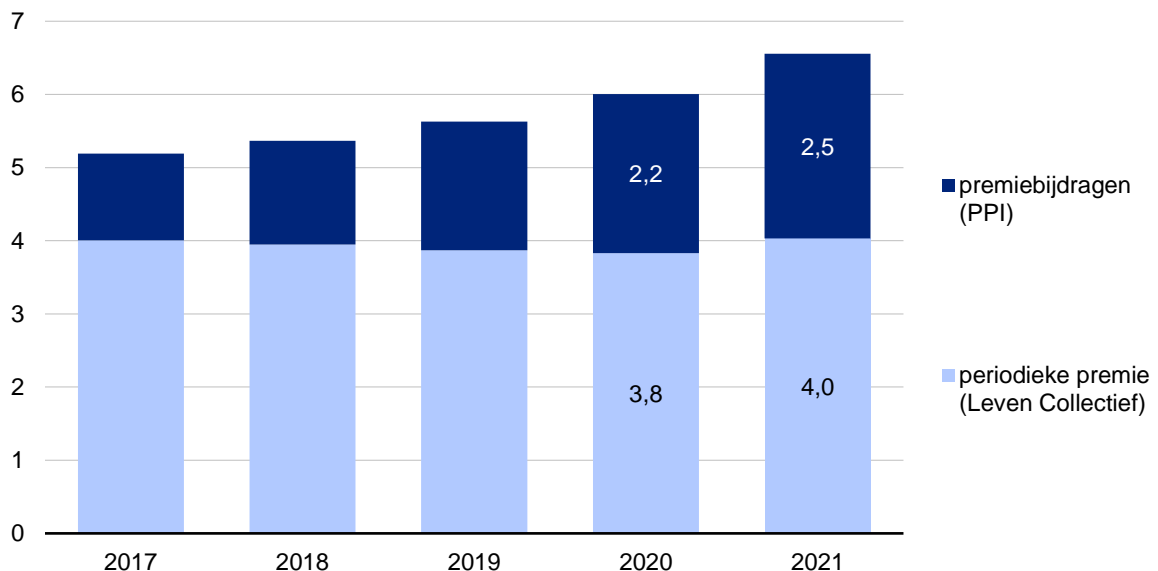
Tot zo'n 10 jaar geleden mochten alleen verzekeraars en pensioenfondsen werknemerspensioenen uitvoeren. Inmiddels zijn er ook premiepensioeninstellingen (PPI) en algemene pensioenfondsen (APF) actief op deze markt en deze hebben ook al de nodige honderdduizenden actieve deelnemers in de boeken, waarvan het overgrote deel bij PPI's. Een groot deel van deze nieuwe uitvoerders is opgericht door of in samenwerking met verzekeraars, maar de financiële cijfers vallen buiten deze rapportage. In onderstaande grafiek is duidelijk zichtbaar hoe de PPI-markt zich ontwikkelt. Het beheerde vermogen bedraagt inmiddels bijna 22 miljard euro, een stijging van 37 procent ten opzichte van vorig jaar. Het totaal aantal deelnemers ultimo 2021 bedraagt bijna 1,2 miljoen, waarvan 600 duizend actief, een stijging van 18 respectievelijk 14 procent. Tot en met 2016 is de verdeling tussen de actieve en gewezen deelnemers niet bekend, maar alleen het totaal.

Figuur 53 Deelnemers en beheerd vermogen bij PPI's ultimo jaar (bron DNB)

Als in de volgende figuur gekeken wordt naar de periodieke premie-inkomsten per jaar, dan is duidelijk zichtbaar dat waar de reguliere inkomsten van verzekeraars de afgelopen jaren dalen of gelijk blijven, deze in 2021 nog harder stijgen bij PPI's. Rekening houdend met het feit dat een groot deel van de PPI's gerelateerd is aan verzekeringsconcerns, zou gesteld kunnen worden dat het deels een verschuiving van de productie binnen concerns betreft. Daarnaast worden er ook regelingen vanuit pensioenfondsen overgenomen.

Figuur 54 Periodiek premie-inkomen Leven Collectief en PPI's in € mrd. (bron DAC/DNB)

Over algemene pensioenfondsen (APF) is nog niet alle informatie over 2021 beschikbaar. Wel is bekend dat het belegd vermogen in 2021 met 20 procent is gegroeid tot een kleine 32 miljard euro. Daarvan is circa 80 procent ondergebracht bij een APF dat in relatie staat tot een verzekeraar. In dat bedrag zijn ook aanspraken vanuit oude regelingen voor slapers en gepensioneerden opgenomen, waardoor een vergelijking met het vermogen bij PPI's niet een op een kan worden gemaakt.

Pensioenpijlers

In Nederland is de Algemene Ouderdomswet (AOW) van toepassing waardoor bijna iedereen vanaf pensioendatum een uitkering ontvangt van de overheid. Dit wordt de eerste pijler genoemd. De tweede pijler betreft pensioenen voor werknemers die door werkgevers worden afgesloten. Hiervoor zijn meerdere soorten uitvoerders actief, te weten verzekeraars, pensioenfondsen en premiepensioeninstellingen (PPI's). Deze partijen zorgen er dus voor dat werknemers kunnen rekenen op een zorgvuldige uitvoering van deze belangrijke secundaire arbeidsvoorwaarde gedurende de werkzame en gepensioneerde periode waarmee de welvaart in Nederland wordt ondersteund. De derde pijler betreft pensioenregelingen op individueel niveau zoals voor zelfstandigen.

Uitvoerders

Verzekeraars bieden werkgevers de mogelijkheid om een pensioenregeling voor hun werknemers uit te voeren. Het gaat dan om de opbouwfase (tot pensioendatum) en de uitkeringsfase (vanaf pensioendatum). Er kunnen uitkeringsovereenkomsten met garanties (DB - defined benefits) worden afgesloten, maar deze zijn o.a. door de aanhoudende lage (soms zelfs negatieve) rente minder in trek. Daarnaast worden premieregelingen (DC - defined contribution) aangeboden die eenvoudiger en goedkoper zijn, maar minder garantie bieden.

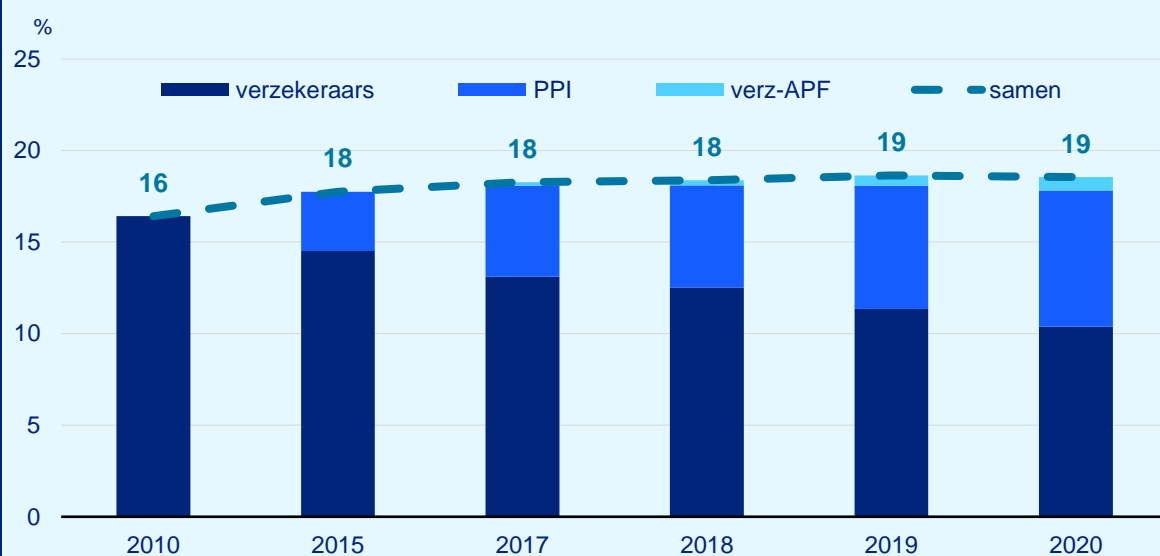
Pensioenfondsen zijn onder te verdelen naar bedrijfstak (bv. metaalsector), beroep (bv. tandartsen), bedrijf (bv. ING) of overig. Bij een deel van de pensioenfondsen zijn werkgevers verplicht om daaraan deel te nemen. Een van de overige soorten pensioenfondsen is het Algemeen Pensioenfonds (APF). Daarin wordt gewerkt met kringen waarin soortgelijke risico's/functies worden geclusterd. Pensioenfondsen bieden voornamelijk uitkeringsovereenkomsten aan, maar daar bestaat wel het risico van afstempelen (tijdelijk minder uitkeren of stoppen met indexeren) indien de dekkingsgraad te laag is.

PPI's voeren doorgaans alleen de opbouw van een premieregeling uit. Met dat bedrag kan de werknemer bij pensionering een uitkeringsproduct aanschaffen bij een verzekeraar die tot overlijden zal uitkeren aan de werknemer of nabestaande(n). Net als bij APF'en zijn ook veel PPI's gerelateerd aan een verzekeringsconcern.

Deelnemers

De eerder genoemde verschuiving naar premieregelingen is dus niet alleen zichtbaar in de financiële cijfers, maar ook in het aantal pensioendeelnemers. Zo is het aantal actieve deelnemers (voor hen wordt nog pensioen opgebouwd) van verzekeraars afgelopen jaren gedaald, maar is dat bij PPI's en APF'en gestegen, waardoor zij samen op dat vlak nog 19 procent aandeel in de tweede pijler hebben. Naast actieve deelnemers zijn er ook slapers en pensioengerechtigden. Bij een slaper staat wel een bedrag voor pensioen klaar, maar wordt dat bij de betreffende uitvoerder niet meer aangevuld met premie, omdat de werknemer bijvoorbeeld een andere baan heeft en de pensioenopbouw elders voortzet. Wel kunnen er nog indexeringsregels van toepassing zijn. Ook bij een pensioengerechtigde is er geen opbouw meer, maar wordt het opgebouwde pensioen op reguliere basis uitgekeerd.

Figuur 55 Aandeel verzekeringsconcerns in tweede pijler o.b.v. aantal actieve deelnemers ultimo jaar

Witte en grijze vlekken

Niet voor iedereen wordt een pensioen in de tweede pijler opgebouwd. Dat kan zijn omdat de werkgever geen regeling heeft afgesloten. Zo'n situatie wordt in de praktijk een witte vlek genoemd. Iemand kan ook minder hebben opgebouwd dan gangbaar is (bijvoorbeeld 40 procent van het gemiddeld verdiende loon in plaats van de voorheen gangbare 75 tot 80 procent). Dat kan zijn als werkgevers geen regeling hadden afgesloten of de regeling minder opleverde dan gehoopt. Dat wordt een grijze vlek genoemd.

Het pensioenstelsel in Nederland staat voor een grote verandering. In de volgende box staat omschreven wat redenen, gevolgen en timing zijn.

Wet toekomst pensioenenWaarom verandert het Nederlandse pensioenstelsel?

- Het pensioenstelsel van nu kent een aantal kwetsbaarheden. Vaak wordt nu nog een belofte gedaan over de hoogte van het pensioen. Hierdoor moeten verplicht hoge buffers worden aangehouden. Dit zorgt er onder andere voor dat bijna alle pensioenen al jaren niet worden verhoogd.
- Ook konden pensioenfondsen de gemaakt beloften lang niet waarmaken. Dit leidt tot discussie over de vraag wie recht heeft op welk deel van de gezamenlijke pot met beleggingen.
- Het huidige pensioenstelsel sluit daarnaast niet goed aan op de veranderde arbeidsmarkt. Werknemers blijven bijvoorbeeld minder vaak dan vroeger hun hele leven lang bij dezelfde werkgever of gaan aan het werk als zelfstandige. Het pensioenstelsel gaat hier nog wel vanuit.
- Het pensioenstelsel moet 'mee' met de tijd om dit soort kwetsbaarheden op te lossen.

Wat is er anders in het vernieuwde pensioenstelsel?

- Iedereen gaat pensioen opbouwen via een premieregeling. De pensioenpremie staat centraal en wordt voor alle leeftijden gelijk.
- Er wordt niet langer een belofte over de hoogte van de uitkering gedaan. Wel worden er afspraken gemaakt over de hoogte van de premie. Werkgever en werknemers zijn samen verantwoordelijk voor een adequate pensioenregeling.

- Iedereen bouwt dus een persoonlijk pensioenvermogen op en kan zien hoeveel pensioen kan worden verwacht. Hierdoor wordt het voor werknemers beter inzichtelijk en vergelijkbaar wat de waarde van de arbeidsvoorwaarde pensioen is.
- Pensioenverzekeraars, premiepensioeninstellingen en pensioenfondsen spelen een belangrijke maatschappelijke rol in het nieuwe stelsel. Ze beleggen de pensioenpremie, houden rekening met de verschillende risico's en houden voor deelnemers het persoonlijke pensioenvermogen bij.
- Het pensioen wordt straks beweeglijker. Als het goed gaat met de economie, dan gaat het verwachte pensioen of de uitkering omhoog. Gaat het economisch slechter? Dan gaat het omlaag.
- Jongeren hebben de tijd om meevallers en tegenvallers in de beleggingen op te vangen. Naarmate je ouder wordt, is er minder ruimte om deze tegenvallers op te vangen. Daarom wordt de beweeglijkheid van de uitkering minder groot als je (bijna) met pensioen bent.

Wanneer treedt het nieuwe stelsel in werking?

- Als de Tweede Kamer en de Eerste Kamer akkoord gaan, dan gelden de nieuwe pensioenregels naar verwachting vanaf 1 januari 2023.

6 Afsluitend

Nu we inmiddels zijn beland in het tweede kwartaal van 2022 lijkt het alsof COVID-19 grotendeels achter ons ligt. Het jaar 2021 heeft echter duidelijk gemaakt dat risico's uit diverse hoeken kunnen komen, zoals verdere oversterfte en langdurig ziekteverzuim onder andere als gevolg van long COVID. Ook de diverse klimaatgerelateerde meer lokale rampen zoals de overstromingen in Limburg en meerdere (sneeuw)stormen zorgden voor veel leed en schade. Inmiddels hebben we te maken met een hoge inflatie, vooral veroorzaakt door duurdere energie en eerste levensbehoeften en niet te vergeten de verschrikkelijke situatie in Oekraïne.

In 2021 hebben verzekeraars mensen en bedrijven geholpen het leven zo normaal mogelijk door te laten gaan door ervoor te zorgen dat schaden zorgvuldig zijn afgehandeld en uitkeringen op het gebied van arbeidsongeschiktheid, pensioen of overlijden zijn gedaan. Dit alles ondanks het feit dat verzekeraars en medewerkers zelf ook te maken hadden met nieuwe situaties zoals thuiswerken, ziekteverzuim en nieuwe risico's. Daarnaast zijn verzekeraars ook al bezig met de aanstaande verplichte wijzigingen zoals het nieuwe rapportagestelsel IFRS-17 dat in 2022 van kracht zal zijn. Ook in 2022 zullen verzekeraars de maatschappij weer helpen met het omgaan met risico's.

Verklaring begrippen

Algemeen pensioenfonds (APF)

Een pensioenfonds waarin pensioen per (risico)kring wordt opgebouwd. Veel APF'en zijn gelieerd aan een verzekeraar.

Annualised Premium Equivalent (APE)

Het volume van de productiepremie uitgedrukt in zogenaamde premie-equivalenten op jaarbasis. APE bestaat uit periodieke premies op jaarbasis plus 10 procent van de koopsompremies.

Bedrijfskosten

Het totaal van kosten en provisie. De bedrijfskosten bestaan uit de componenten acquisitiekosten, wijziging overlopende acquisitiekosten, beheers- en personeelskosten, winstdeling en provisie herverzekering.

Beleggingsverzekering

Een levensverzekering waarbij de premie of koopsom wordt belegd in aandelen of beleggingsfondsen. Het op te bouwen kapitaal wordt te zijner tijd omgezet in (jaarlijkse) uitkeringen.

Bruto combined ratio

Geleden schade en bedrijfskosten in verhouding tot de bruto verdiende premie, inclusief herverzekering.

Bruto verdiende premie

Het totaal van de geboekte (ontvangen) premies inclusief het herverzekerde deel (de premies betaald aan de herverzekeraar), minus de premievoorziening ultimo (de premie die door de verzekeringnemer vooruit is betaald en waarvoor nog een verzekeringsprestatie geleverd gaat worden), plus de premievoorziening primo (vooruitbetaalde premie van het voorgaande jaar).

Directe binnenlandse tekening

De totale tekening (= omzet) van schade-, zorg- en inkomensverzekeraars bestaat uit directe en indirecte tekening (herverzekering aangenomen van andere verzekeraars). De directe tekening bestaat uit binnenlandse en buitenlandse tekening. De buitenlandse en indirecte tekening vormen samen ongeveer 5 procent van het totaal.

Eigen behoud

Het gedeelte van een schade dat voor rekening van de verzekeraar en niet van de herverzekeraar komt.

Eigen vermogen

Het eigen kapitaal van een onderneming waaronder het aandelenkapitaal en de reserves.

Herverzekeringskosten (of herverzekeringsmarge)

Kosten die bestaan uit de premie betaald aan de herverzekeraar, de herverzekerde schade, de provisie ontvangen van de herverzekeraar, en gemiste rente. De herverzekeringsmarge wordt uitgedrukt als percentage van de verdiende premie. Dit afgetrokken van het resultaat na rente levert het resultaat na herverzekering op.

Leven Collectief

Bedrijfsonderdeel bij verzekeraars dat zich bezighoudt met verzekeringen waarbij één partij de verzekeringnemer is voor andere partijen. Bijvoorbeeld de collectieve pensioenverzekering voor werknemers, waarbij de werkgever als verzekeringnemer optreedt.

Leven Individueel

Bedrijfsonderdeel bij verzekeraars dat zich bezighoudt met levensverzekeringen die worden afgesloten door individuele personen.

Netto combined ratio

Geleden schade en bedrijfskosten in verhouding tot de netto verdiende premie, exclusief herverzekering. De netto combined ratio is een indicator voor het verzekeringstechnische resultaat.

Premie ineens (koopsom)

Een bedrag dat een verzekerde ineens bij een verzekeraar stort om in de toekomst bijvoorbeeld een lijfrente-uitkering te ontvangen.

Premie periodiek

Het bedrag dat periodiek wordt gestort bij een verzekeraar om in de toekomst een uitkering bij overlijden (kapitaalverzekering) of om een (periodieke) uitkering te ontvangen bij leven.

Premiepensioeninstelling (PPI)

Een organisatie waar werkgevers een beschikbarepremieregeling (pensioen voor werknemers) kunnen onderbrengen. Veel PPI's zijn onderdeel van een financieel concern met daarin ook een verzekeraar.

Solvabiliteit

De mate waarin een verzekeraar in staat is om zijn (toekomstige) verplichtingen na te komen, berekend door de middelen die de verzekeraar als buffer aanhoudt te delen door de wettelijk voorgeschreven vereiste solvabiliteitsmarge. De solvabiliteitsratio hoort groter te zijn dan honderd procent.

(Technisch) resultaat na herverzekering

Het resultaat na rente (resultaat voor herverzekering) minus de herverzekeringmarge (herverzekeringskosten).

(Technisch) resultaat voor herverzekering (ook: resultaat na rente)

De verdiende premies minus de geleden schade en bedrijfskosten, plus de renteopbrengsten van de voorzieningen.

Opbouw resultaat voor schadeverzekeringen:

Geboekte premie

- Mutatie premievoorziening

= Verdiende premie

Betaalde schade

+ Mutatie schadevoorziening

= Geleden schade

Verdiende premie

- Geleden schade

- Bedrijfskosten

= Technisch resultaat voor rente

Technisch resultaat voor rente

+ Rente technische voorzieningen

= Technisch resultaat na rente

Technisch resultaat na rente

- Kosten herverzekering

= Technisch resultaat na herverzekering

Opbouw resultaat voor levensverzekeringen:

Bruto premie

- Uitgaande herverzekeringspremie
- Wijziging technische voorziening niet-verdiende premie eigen rekening
- = Verdiende premie eigen rekening

Verdiende premies eigen rekening

- + Opbrengsten uit beleggingen
- + Overige technische baten/lasten eigen rekening
- Uitkeringen eigen rekening
- Wijziging overige technische voorzieningen eigen rekening
- Winstdeling en kortingen
- Bedrijfskosten
- Beleggingslasten
- Aan niet-technische rekening toegekende opbrengst uit beleggingen
- = Resultaat technische rekening levensverzekering

Colofon

© Uitgave van het Verbond van Verzekeraars
Data Analytics Centre

Aan deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend.

Bordewijklaan 2, 2591 XR DEN HAAG
Postbus 93450, 2509 AL DEN HAAG
Telefoon: 070 – 3338500
E-mail: info@verzekeraars.nl
Internet: www.verzekeraars.nl

